DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

UDVIKLINGEN I U.S.A.

Omkring midten af 1954 nåede den økonomiske aktivitet i U.S.A. bunden efter det forholdsvis begrænsede tilbageslag, som var begyndt et års tid tidligere. Fra dette tidspunkt og indtil 4. kvartal 1955 er bruttonationalproduktet steget med ca. 40 mill. $ (omregnet til årsbasis) eller godt 10%, og 1955 som helhed blev det hidtil bedste år i U.S.A., hvad produktionens størrelse angår. Ved årsskiftet 1955–56 begyndte der imidlertid på flere punkter at vise sig tegn til svækkelse af aktiviteten, og mange økonomiske iagttagere er i øjeblikket tilbøjelig til at vente en »bølgeformig tilpasning«, som man er begyndt at betegne den nedadgående fase af en kortvarig konjunkturbevægelse.

NATIONALPRODUKTET

Udviklingen af bruttonationalproduktet og dets forskellige bestanddele fremgår af omstående tabel.

Et blik på denne oversigt viser straks, hvilke områder det er, der giver anledning til en vis bekymring med hensyn til udviklingen i den nærmeste fremtid. Det drejer sig om det private forbrug af varige goder og om boligbyggeriet, der begge – i modsætning til alle øvrige hovedanvendelser – er gået ret kraftigt tilbage i løbet af 4. kvartal 1955 og nu ligger lavere end i 2. kvartal. Det private forbrug som helhed er ganske vist steget også fra 3. til 4. kvartal, men kun med omkring en trediedel af forøgelsen i den disponible indkomst; den personlige opsparing er derfor vokset stærkt både absolut og relativt.

Afsvækkelsen i fremgangstempoet viser sig bl.a. også i, at den samlede afsætning til »endelig anvendelse« fra 3. til 4. kvartal 1955 kun er vokset 2,7 milld. $ mod 8,4 milld. $ fra 2. til 3. kvartal. Varelagrene har derfor i 4. kvartal måttet opsuge produkter for 5,3 mild. $, medens det tilsvarende tal i 3. kvartal kun var 2.4 milld. $ (alle tal omregnet til årsrate). Dette er den største lagertilvækst, der er registreret siden vinteren 1952–53 umiddelbart, før det sidste nedslag i aktiviteten indtrådte.

U.S.A.s bruttonationalprodukt 1954–55.

(milld. $ i løbende priser; sæsonudjævnet og omregnet til årsrate).

	1954	1955			
	2. kvt.	1. kvt.	2. kvt.	3. kvt.	4. kvt.
1. Privat forbrug af varige goder	29.0	34.4	35.1	36.9	34.8
— — - ikke-varige goder	120.4	122.4	125.3	127.0	128.8
— — - tjenesteydelser	85.7	89.0	90.2	91.8	93.6
	235.1	245.8	250.5	255.7	257.2
2. Privat investering i boliger[1]	13.0	16.1	16.9	17.2	16.2
— — - anden bygge- og anlægsvirksomhed	14.3	15.1	15.7	16.0	16.2
— investering i maskiner, inventar o.l.	22.4	21.5	23.2	24.9	25.5
	49.7	52.7	55.8	58.1	57.9
3. Offentlige køb af varer og tjenester:					
Forsvarsudgifter m.v.	43.6	41.2	40.4	40.6	41.0
Unionens civile udg. (netto)	5.0	5.2	4.9	4.9	5.2
Staters og kommuners udgifter	27.3	29.4	29.7	30.2	31.0
	75.9	75.8	74.9	75.8	77.2
4. Samlet indenl. afsætning til »endelig anvendelse« (1+2+3)	360.7	374.3	381.2	389.6	392.3
5. Ændring i private lagre	÷2.7	1.5	4.3	2.4	5.3
6. Udenlandsk nettoinvestering[2]	÷0.3	÷0.4	÷0.7	0.0	÷0.3
7. Bruttonationalprodukt (4+5+6)	357.6	375.3	384.8	392.0	397.3
8. Personlige indkomster	286.6	293.6	300.5	306.1	312.1
9. ÷ personlige skatter m.v.	32.7	32.6	33.4	34.4	35.4
10. Disponibel indkomst (8÷9)	253.9	261.0	267.1	271.7	276.6
11. Personlig opsparing (10÷1)	18.8	15.3	16.6	16.0	19.4
12. — — i % af disponibel indkomst	7.4	5.9	6.2	5.9	7.0

Kilde: Survey of Current Business. Feb. 1956.
[1] Udenfor landbruget. [2] Excl. offentlige låne- og genydelser til udlandet, der posteres under det offentliges køb af varer og tjenester.

LAGRE, SALG OG ORDRER

Lagerforøgelsens fordeling på nogle hovedgrupper er vist i den følgende tabel. Disse tal, der refererer til de bogførte værdier, kan ikke

uden videre sammenlignes med nationalregnskabets tal for lagerændringer; disse sidste registrerer kun værdien af de varemængder, hvormed lagrene er forøget eller formindsket i periodens løb, hvorimod de i lagertabellen anførte tal også indbefatter en justering af priserne på de varer, der allerede lå på lager ved periodens begyndelse, i overensstemmelse med den stedfundne prisudvikling.

Lagerændringer for hovedgrupper af varer.

(milld. $, bogført værdi)

	Lagre ult. 1953	Ændring (årsrate) i løbet af 1954	1955 1. kvt.	1955 2. kvt.	1955 3. kvt.	1955 4. kvt.	Lagre ult. 1955
Industri							
varige goder	26.3	÷2.3	0.4	1.6	2.8	4.4	26.3
ikke varige goder	19.6	÷0.4	0.0	0.4	0.8	0.4	19.6
Engroshandel							
varige goder	5.9	÷0.2	0	0.8	0.8	1.2	6.4
ikke varige goder	5.8	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	5.9
Detailhandel							
varige goder	10.7	÷0.6	1.6	1.2	÷0.4	2.0	11.2
ikke varige goder	12.0	0.0	0.4	1.2	0.4	0.8	12.7
I alt							
varige goder	42.9	÷3.1	2.0	3.6	3.2	7.6	43.9
ikke varige goder	37.4	÷0.4	0.8	1.6	1.2	1.2	38.2
Samtlige goder	80.3	÷3.5	2.8	5.2	4.4	8.8	82.1

Kilde: Survey of Current Business. Febr. 1956.

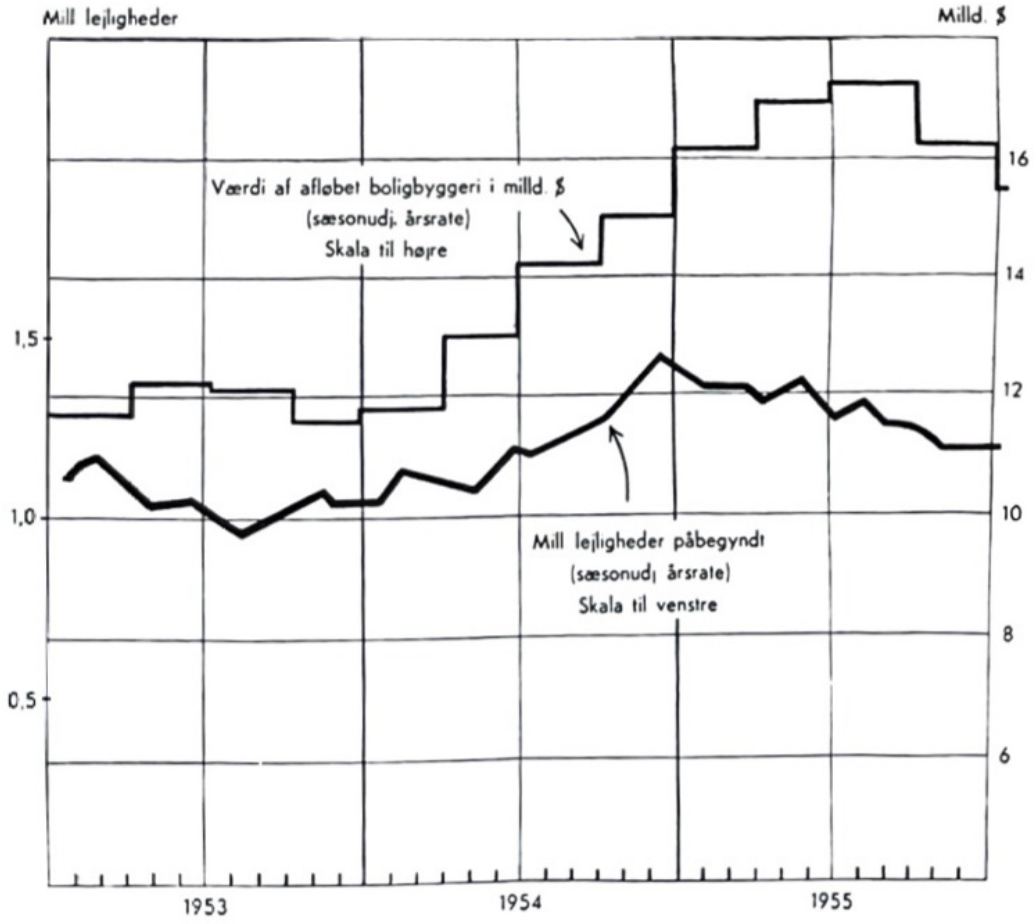
Man bemærker, at langt de kraftigste svingninger forekommer inden for gruppen varige goder. Heriblandt er det igen lagrene af automobiler, der har vist den største stigning, idet det efter den voldsomme ekspansion af produktionen i 1955 henimod årets slutning viste sig vanskeligt at finde købekraftig efterspørgsel til trods for en usædvanlig stor vækst i afdragshandelens omfang (i løbet af 1955 steg den udestående afdragsgæld med 5.4 milld. $ eller ca. 28%, heraf faldt ca. 4 milld. $ på automobiler, hvilket indebærer en stigning på næsten 40%).

Uanset lagerstigningen var forholdet mellem lagre og løbende salg dog mod slutningen af 1955 for erhvervslivet som helhed stadig lavere end ved udgangen af såvel 1953 som 1954, idet afsætningen er forøget i endnu stærkere tempo end lagrene. Når der ses bort fra specielle områder som automobilhandelen, er der derfor ikke grund til at formode, at bestræbelser for at nedbringe lagrene på bred front i den nærmeste fremtid vil bidrage til at lægge nogen synderlig dæmper på aktiviteten.

I denne forbindelse kan det nævnes, at tilgangen af nye ordrer til industrien i 1953 har været fortsat stigende. For varige goder lå den månedlige nytilgang af ordrer ved årsskiftet 1954–55 på ca. 12 milld. $, i dec. 1955 på 15.6 milld. $, en stigning på 30%. For ikke varige goder er stigningen mere moderat, nemlig fra 12.8 til 13.7 milld. $. Da produktionen på de fleste områder ikke har kunnet holde trit med ordrerne, er den udækkede ordrebestand for varige goder i løbet af 1955 steget med 8.4 til 52.2 milld. $, svarende til 4 måneders produktion. For ikke-varige goder var ordrebestanden ultimo 1955 3.4 milld. $ mod 2.7 milld. året før; denne ordrebestand er kun minimal i forhold til produktionen, nemlig højest svarende til nogle få ugers produktion.

BOLIGBYGGERIET

Værdien af det i 1955 gennemførte boligbyggeri lå 23% højere end det foregående års. Men som det ses af nedenstående figur, var antallet af påbegyndte lejligheder imidlertid faldende gennem hele året, særlig fra omkring dets midte. Denne udvikling hænger i en vis udstrækning sammen med en stramning af det almindelige lånemarked, efterhånden som den voksende økonomiske aktivitet på andre områder pressede ren-

Amerikanske konjunkturtal.

	Priser			Industriproduktion[1]	Bygge- og anlægsvirksomhed[2]		Arbejdsmarked			Detailomsætning[5]	Udenrigshandel[6]		Aktiekurser[7]	Personlige indkomster[8]	Bruttonationalprodukt[8]
	Engrospriser														
	Samlet indeks	Landbr.-produkt	Leveomkostninger		Ialt	Boligbyggeri	Beskæftigede[3]	Arbejdsløshed	Arbejdsløn[4]		Import	Eksport			
	1947–49 = 100	1947–49 = 100	1947–49 = 100	1947–49 = 100	1947–49 = 100	1947–49 = 100	Mill.	Mill.	Cents	Mdl. $	Mill. $	Mill. $	1935–39 = 100	Mdl. $	Mdl. $
1938	51	38	60	48	35	27	28.9	10.4	63	3.5	163	258	88	68	85
1946	79	83	83	90	82	87	41.4	2.3	109	8.5	412	812	140	178	211
1950	103	98	103	112	159	185	44.7	3.1	147	12.0	738	856	146	226	285
1951	115	113	111	120	171	170	47.3	1.9	159	13.2	914	1253	177	254	328
1952	112	107	114	124	183	181	48.3	1.7	167	13.7	893	1266	188	268	345
1953	110	97	114	134	192	177	49.7	1.5	177	14.2	906	1318	193	288	365
1954	110	96	115	125	216	232	48.3	3.2[9]	181	14.2	853	1258	229	286	361
1955	111	90	115	139	261	278	49.4	2.7[9]	188	15.4	945	1289	301	303	383
1. kvt. 1954	111	98	115	124	194	197	48.1	3.5[9]	180	13.8	833	1132	200	285	357
2. kvt. —	111	97	115	124	199	219	48.1	3.4[9]	181	14.2	911	1433	218	286	358
3. kvt. —	110	95	115	123	218	243	48.0	3.2[9]	180	14.2	808	1186	235	286	359
4. kvt. —	110	92	114	128	252	268	48.3	2.8[9]	182	14.5	848	1266	253	289	367
1. kvt. 1955	110	93	114	133	260	291	48.5	3.3[9]	185	14.9	913	1247	275	294	375
2. kvt. —	110	92	114	138	250	285	49.2	2.7[9]	187	15.4	925	1296	291	301	385
3. kvt. —	111	89	115	140	255	277	49.7	2.3[9]	189	15.7	930	1248	320	306	392
4. kvt. —	111	85	115	144	277	259	50.1	2.3[9]	192	15.8	1023	1357	318	312	397
Jan. 1956	112	84	115	143	300	290	50.3	2.9[9]	193	15.7	1047	1263	323	313	
Febr. —	112	86	115	143			50.2	2.9[9]	193	15.3		1340	324	313	399
Marts —	113	87		142				2.7[9]		15.7			(339)		

Kilde: »Survey of Current Business«, udg. af U.S. Department of Commerce.
Tallene referer til måneder eller til gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder.
[1] Sæsonudjævnet. [2] Værdien af byggekontrakter; sæsonudjævnet. [3] Antal beskæftigede (»employees«) uden for landbruget ifl. Dept. of Labor. [4] Gennemsnitlig timefortjeneste i fabriksindustrien. [5] Udjævnet for sæsonsvingninger. Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1951. [6] Generalhandel. [7] Standard and Poor's Corp. omfatter 480 industri-, jernbane- og »public utility« selskaber. [8] Udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til helårsbasis. [9] Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1954.

ten i vejret, hvortil kom, at de offentlige organer for finansiering af boligbyggeri også så sig nødsaget til at stramme deres udlånsbetingelser som følge af det foregående års stærke træk på deres ressourcer. Resultatet blev en nedgang i aktiviteten på boligbyggeriets område i årets sidste måneder; fra juli til januar 1956 skete der et fald på godt 10% ud over det sæsonmæssigt normale. Omkring årsskiftet lempede myndighederne

igen lånebetingelserne, og der foregik en vis stigning i værdien af nyafsluttede byggekontrakter; men om dette er mere end et rent overgangsfænomen, lader sig ikke sige. I hvert fald må der nok foreløbig påregnes et fortsat fald i den løbende aktivitet inden for boligbyggeriets område, og på lidt længere sigt må man forvente, at der ikke vil være den samme høje efterspørgsel efter nye lejligheder, som man har været vidne til i årene efter krigen. Først når 1940'ernes store fødselsårgange melder sig på boligmarkedet i begyndelsen af 1960'erne, kan man regne med, at der vil forekomme en ny efterspørgselsstigning. Der er imidlertid forberedt en lovgivning, der gennem lempelige kreditvilkår for husejere, som ønsker at foretage forbedringer af deres ejendomme, skulle bidrage til at øge reparationsvirksomheden til erstatning for det svigtende nybyggeri; foreløbig er denne lovgivning dog ikke nået ud over forberedelsernes stadium.

ERHVERVSLIVETS INVESTERINGER

Erhvervsbyggeriet og anlægsvirksomheden iøvrigt var ligesom boligbyggeriet i 1955 adskilligt større end i de foregående år, og på disse områder fortsatte opgangen gennem næsten hele året; først i december viste der sig en ganske svag nedgangstendens, efter at niveauet gennem nogle måneder havde været konstant. De beløb, for hvilke der er indgået nye kontrakter i januar og februar i år har imidlertid ligget godt 20% højere end sidste års top.

Også investeringerne i maskiner og inventar m.v. udviste en stærk og fortsat stigning i 1955, og i årets sidste måneder passerede de niveauet fra midten af 1953, da det hidtidige maksimum nåedes. En betydelig del af stigningen skyldes dog højere priser, og regnet i faste priser var investeringerne på dette felt lavere end i alle årene 1950–53.

Baggrunden for erhvervslivets øgede investeringer i anlæg og maskiner var i første række afsætningens stigning, der dels bevirkede større nettofortjenester og dermed bedre muligheder for selvfinansiering, dels på flere områder fremkaldte behov for kapacitetsudvidelser. Hertil kom, at lønstigninger og voksende konkurrence forstærkede efterspørgselen efter mere effektivt produktionsmaskineri, ligesom nye varer og nye fremstillingsmetoder i forbindelse med udsigten til fortsat vækst i befolkningen virkede som tilskyndelse til forøget investering.

Undersøgelser vedrørende investeringsplanerne for 1956 tyder på, at man kan vente vedvarende stigning i hvert fald et langt stykke ind i året. Den ventede forøgelse af udgifter til anlæg, maskiner m.v. anslås til 22% i forhold til 1955, og selv om disse planer i nogen grad er baseret

på forventninger om fortsat salgsstigning, rapporteres det på den anden side, at en betydelig del af dem vil blive ført igennem uden hensyn til salgets udvikling.

FORBRUGSUDVIKLINGEN

Med en stigning på 16 milld. $ i forhold til året før – den største siden 1946–47 – nåede de samlede forbrugsudgifter i 1955 et nyt maksimum, 252 milld. $. Da leveomkostningerne var praktisk talt uændrede, repræsenterer denne stigning i alt væsentligt en reel forbrugsforøgelse på ca. 7%.

Væksten i forbrugsudgifter må først og fremmest ses på baggrund af befolkningens forøgede disponible indkomster; disse steg med 14–15 milld. $ til 269 milld. $. Men hertil kom, at den personlige opsparings absolutte beløb reduceredes med godt 1 milld. $ fra 1954 til 1955. Dette hænger atter sammen med den tidligere omtalte stigning i forbrugernes gæld på afbetalingskontrakter, fortrinsvis for automobiler. »Negativ« opsparing i denne form udgjorde i 1955 5 milld. $ mod kun ½ milld. $ året før, medens den positive opsparing i form af tilvækst i beholdninger af kontanter, værdipapirer o.l. steg noget mindre.

Den høje forbrugsrate holdt imidlertid kun i de tre første kvartaler af 1955; i 4. kvartal – hvor de disponible indkomster steg i nogenlunde uændret tempo – gik forbruget af varige goder som allerede nævnt pludselig stærkt tilbage, medens opsparingen øgedes væsentligt. Nogen direkte påviselig årsag til dette omslag i udviklingen er det vanskeligt at finde; men som omtalt falder praktisk talt hele tilbagegangen på automobilsalget, der da også i årets første del havde ligget på et usædvanligt højt niveau.

DET OFFENTLIGES EFTERSPØRGSEL

Denne komponent i den samlede efterspørgsel gik lidt ned fra 1954 til 1955, hovedsagelig på grund af et fald i forsvarsudgifterne, der ikke fuldt ud er blevet opvejet af forøgede udgifter fra de lokale myndigheders og enkeltstaternes side. Imidlertid gik udviklingen i selve årets løb i modsat retning, idet forsvarsudgifterne allerede ved dets begyndelse var nedbragt til et niveau, der holdt sig ret uforandret fra kvartal til kvartal, medens staternes og kommunernes udgifter var fortsat stigende. For det kommende finansår – fra juli 1956 til juni 1957 – regnes der i præsidentens budgetudkast med en beskeden stigning i unionens udgifter, bl.a. fordi tekniske forbedringer inden for forsvarsvæsenet vil kræve lidt større udgifter. Budgettet regner – til trods for det forestående

præsidentvalg – ikke med nedsættelse af skattesatserne. I det store og hele kan man derfor ikke vente ændringer i de virkninger på den økonomiske aktivitet, som udgår fra det offentliges budgetter.

INDKOMSTUDVIKLINGEN FOR LØNMODTAGERE

Som allerede påvist har en stærk stigning i de disponible indkomster været en af de vigtigste forudsætninger for udvidelsen af den økonomiske aktivitet i 1955, og samtidig har denne fremkaldt yderligere stigninger i indkomsterne.

	Juni 1954	Dec. 1954	Juni 1955	Dec. 1955	Jan. 1956
Industri; varige goder					
Antal beskæftigede[1] (1000)	9.070	9.105	9.627	9.847	9.821
Ugentlig arbejdstid (timer)	40.0	41.1	41.2	42.0	41.2
Genst. timefortj. (cents)	191	195	199	206	206
Industri; ikke varige goder					
Antal beskæftigede[1] (1000)	6.872	6.887	7.061	7.120	7.032
Ugentlig arbejdstid (timer)	38.9	39.8	39.9	40.4	39.8
Genst. timefortj. (cents)	166	167	170	174	175
Byggeri og anlægsvirksomhed					
Antal beskæftigede[1] (1000)	2.528	2.491	2.514	2.487	2.509
Ugentlig arbejdstid (timer)	38.1	36.4	37.7	36.7	36.0
Genst. timefortj. (cents)	251	259	257	266	268
Engros- og detailhandel					
Antal beskæftigede[1] (1000)	10.455	10.575	10.711	10.946	11.012
Ugentlig arbejdstid[2] (timer)	39.3	39.5	39.1	39.4	38.7
Genst. timefortj.[2] (cents)	146	144	151	149	154
Samlet antal beskæftigede udenfor landbrug[1]	48.170	48.432	49.514	50.228	50.293
Samlet civil arbejdsstyrke	65.445	63.526	66.696	66.592	65.775
heraf i arbejde udenfor landbrug	54.470	55.363	56.335	58.281	57.256
— - — i landbrug	7.628	5.325	7.681	5.884	5.635
— arbejdsløse	3.347	2.838	2.679	2.427	2.885
Samlet lønmodtagerindkomst (milld. $, sæsonudjævnet og omregnet til årsrate)	202.4	205.5	214.9	223.0	219.7

Kilde: Survey of Current Business. Febr. 1956.

Tallene for beskæftigede uden for landbruget i tabellens 1. og 2. del kan ikke sammenlignes, navnlig fordi 2. del også omfatter indehavere m.v. Arbejdsstyrken udviser betydelige sæsonmæssige svingninger, idet fx. studerende, husmødre o. l., der kun er beskæftiget midlertidigt – ved landbrug i sommer- og efterårsmånederne, og ved handel i december – alene medregnes, når de er i arbejde.

[1] Sæsonudjævnede tal. [2] Detailhandel alene.

Lige siden sommeren 1954 har de personlige indkomster udvist en næsten ubrudt stigning, der ved slutningen af 1955 havde bragt dem op på et beløb svarende til 315 milld. $ pr. år mod 285 milld. $ kredit i 1954. Langt den største part af denne forøgelse er tilfaldet lønmodtagerne, dels på grund af højere timeløn, dels på grund af større beskæftigelse og længere ugentlig arbejdstid.

Udviklingen i disse størrelser for nogle vigtigere erhvervsgrupper fremgår af omstående tabel.

Man ser af tabellen, at fremgangen i antal beskæftigede i alt overvejende grad er foregået inden for den industri, der fremstiller varige goder, jvf. også den stærke stigning i forbruget af varige goder og i investeringen i maskiner og inventar. Stigningen i ugentlig arbejdstid har ligeledes været størst her, ligesom timelønnen inden for denne erhvervsgren har udvist størst forøgelse. Fra dec. 1955 til jan. 1956 er der dog sket en nedgang på de to første punkter, mest udpræget for arbejdstiden. Følgen er blevet en nedgang i ugefortjenesten på ca. 2%. Også for den øvrige industri er der foregået en vis reduktion i beskæftigelse og timetal. For arbejdstidens vedkommende må det dog bemærkes, at det er en normal sæsonmæssig foreteelse, at der sker et fald i januar. Den tilsvarende nedgang i antal beskæftigede er der derimod korrigeret for i omstående tabel. Hvad bygge- og anlægsvirksomheden angår, lægger man mærke til, at der allerede siden sommermånederne er foregået en reduktion i antal beskæftigede, samt at der – når der korrigeres for sæson – er tale om en ganske svag stigning fra dec. til jan.

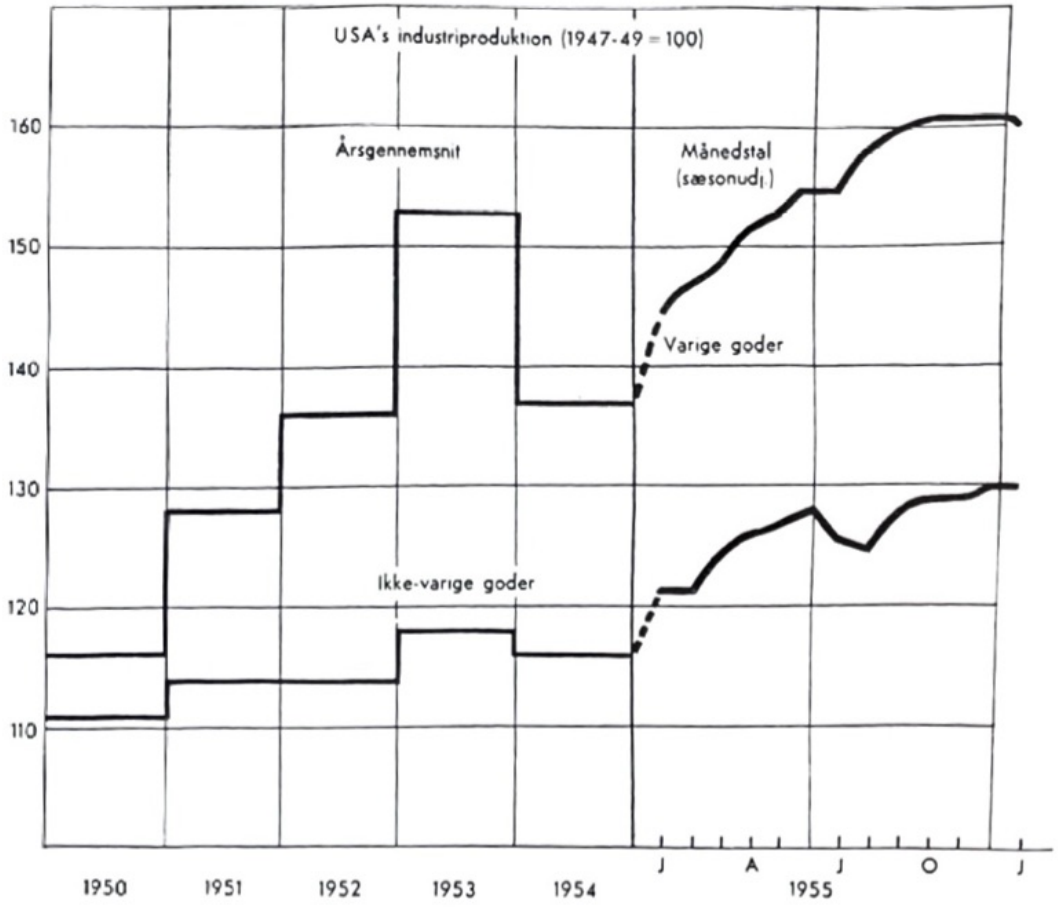
LANDBRUGET

Landbrugets bidrag til nationalproduktet er beskedent, nemlig godt 20 milld. af i alt næsten 400 milld. $ i 1955. Da omkring en tiendedel af den civile arbejdsstyrke er beskæftiget ved landbrugsproduktion, er udbyttet pr. mand kun ca. halvt så stort som for anden økonomisk aktivitet. I de senere år er det fysiske udbytte steget med nogle få procent årlig, og 1955 danner ingen undtagelse i så henseende. Ikke desto mindre er landbrugets nationalprodukt målt i løbende priser stadig gået ned, idet der siden 1951 er sket et stort fald i landbrugets salgspriser på godt 20%, og de selvstændige farmeres indkomster udgjorde derfor i 1955 kun 11 milld. $ mod 12 milld. året før og 15.5 milld. i 1951. I det hele taget er tallet det laveste siden 1942, og regnet i købekraft over for forbrugsvarer er dets værdi endnu lavere. Som følge af fortsat bortvandring fra landbruget, og fordi landbrugerne også har indkomst fra andre kilder, ligger indkomsten pro persona inden for landbruget dog stort set på højde med gennemsnittet for efterkrigsårene; men samtidig er der som bekendt sket en betydelig stigning i indkomsten på næsten alle andre erhvervsområder. Det

er denne fortsatte forringelse af landbrugets kår sammenlignet med den øvrige befolknings, der danner baggrunden for støttepolitikken for landbruget og dermed også i sidste instans for udbudet på verdensmarkedet af landbrugsprodukter fra U.S.A.s overskudslagre.

INDUSTRIEN

Industriproduktionen satte nye rekorder i 1955 på næsten alle felter. Som det var at vente på baggrund af den stærke investering i maskiner m.v. og den høje efterspørgsel efter varige forbrugsgoder, var det navnlig inden for gruppen varige produkter, at der forekom en stærk fremgang, jvf. nedenstående diagram.

Bortset fra et mindre fald i sommermånederne – der måske skyldes ufuldstændig sæsonudjævning – har opgangen været støt gennem det meste af 1955; men henimod årets slutning flader begge kurver ud, og i januar 1956 udviser produktionen af varige goder et lille fald – i god overensstemmelse med den foran beskrevne udvikling i afsætningen af sådanne produkter. Nedgangen skyldes særlig, at automobilindustrien har reduceret sin produktion. I 1955 fremstillede den 7.9 mill. personbiler og

1.3 mill. lastvogne, men ledende folk i branchen mener, at produktionen i år vil komme til at ligge 1.2 mill. enheder lavere, en nedgang, der i hovedsagen ventes at falde på personbilerne. I februar og marts var produktionsraten cirka 20 % lavere end året før. Det kan også nævnes, at stålproduktionen i årets første 3 måneder har vist tendens til at stagnere.

PRISUDVIKLINGEN

På trods af den stærke ekspansion har levecomkostningerne holdt sig næsten konstante gennem hele 1956 på nogenlunde samme højde som i de foregående år, idet et svagt fald i fødevarepriserne har opvejet stigningerne på andre områder, særlig sådanne hvor lønningerne spiller en stor rolle (tjenesteydelser af forskellig art.)

Heller ikke engrospriserne viser som helhed nogen nævneværdig stigning. Igen er det nedgang i landbrugsvarernes priser, der medfører, at en 4–5 % stigning i andre varers priser kun giver sig et beskedent udslag i det samlede prisniveau.

På grund af denne relative stabilitet i priserne kan de i det foregående omtalte bevægelser i bruttonationalprodukt m.v. i det væsentligste anses for at være udtryk for reelle ændringer.

PENGE- OG KAPITALMARKEDET

På trods af den tidligere omtalte nedgang i den personlige opsparing steg den samlede private bruttoopsparing i 1955 til nye højder, idet tilbageholdt udbytte i aktieselskaber o.l. voksede mere, end den personlige opsparing gik ned, ligesom også afskrivningerne øgedes. Hertil kom, at det offentlige for første gang i en årrække beslaglagde et mindre beløb til egne forbrugs- og investeringsformål, end det fik ind i form af skatter m.v. Medens det offentlige hidtil gennem nettolåntagning har lagt beslag på en del af de beløb, der stod til rådighed for finansiering af ny investering, har det derfor i 1955 tværtimod kunnet yde et bidrag til dette formål ved at udlåne mere, end det selv har lånt.

Denne forbedring af finansieringsmulighederne skabte plads for en stigning i den private bruttoinvestering i 1955 med 12 milld. $ til 59 milld. $.

Både erhvervsliv og forbrugere gjorde i 1955 i stærkt øget omfang brug af låntagning til finansiering af investeringer og køb af varige forbrugsgoder, og den samlede private gæld steg betydeligt. I forbindelse med kreditstrammende foranstaltninger fra de pengepolitiske myndigheders side medførte denne udvikling en kraftig stigning i rentesatserne. Således steg renten af 3-måneders skatkammerbeviser fra 1.2 %

ved udgangen af 1954 til 2.7 % ult. 1955, og andre korte rentesatser fulgte med op i nogenlunde samme udstrækning. Den effektive rente af langfristede unionsobligationer gik i samme periode i vejret fra 2.6 til 2.9 %, og lignende stigninger finder man for private obligationer.

BETALINGSBALANCEN

Aktivitetsstigningen medførte også en forøgelse af U.S.A.s import af varer og tjenesteydelser fra ca. 15.9 milld. $ i 1954 til 17.7 milld. $ i 1955. Samtidig var der imidlertid også større aktivitet i andre lande, herunder Vesteuropa, hvorfor U.S.A.s eksport også kunne udvides, nemlig fra 17.8 til 19.7 milld. $; hermed øgedes det løbende overskud lidt. Private investeringer i udlandet gik ned med 0.7 milld. $ til 0.9 milld.$, medens private gaveydelser ligesom året før var ca. 0.5 milld. $. Endelig øgedes det offentliges gave- og låneydelser fra ca. 1.6 til 2.3 milld. $ (militære leverancer og de modsvarende gaveydelser er holdt uden for disse tal). Dette skulle indebære, at andre landes tilgang af guld- og dollartilgodehavender ved samkvemmet med U.S.A. i 1955 havde andraget 1.6–1.7 milld. $. Faktisk er der kun registreret en tilvækst på 1.5 milld. $, hvoraf 0.8 milld. er anvendt til langfristede investeringer i U.S.A., medens de resterende ca. 0.7 milld. $ er gået til en forøgelse af andre landes likvide guld- og dollartilgodehavender.

KONKLUSION

Sammenfattende kan det siges, at den amerikanske økonomi i indeværende års første kvartal stadig befandt sig på et højt niveau. Men der er tydeligvis en pause i ekspansionen, og flere vigtige forhold peger mærmest i retning af en vis forestående aktivitetssvækkelse, særlig boligbyggeriet og automobilproduktionen. På den anden side er der også ting, der trækker den anden vej. Således navnlig de omfattende investeringsplaner og erhvervsbyggeriets og anlægvirksomhedens fortsat meget høje niveau. Det kan endvidere nævnes, at mange lønaftaler indeholder klausuler, der tilsikrer automatiske lønstigninger i 1956, og at den årlige undersøgelse af forbrugernes økonomiske situation og udgiftsplaner, der netop er offentliggjort, er mere optimistisk end nogensinde tidligere. Regeringens økonomiske rådgivere regner da også, med at aktiviteten vedblivende vil holde sig på et højt niveau, og nogle af dem er endog tilbøjelige til at vente fornyet stigning senere på året. Økonomer uden for denne kreds er mere indstillede på, at der kan komme et tilbageslag, men ingen venter dog, at det skal antage mere alvorlige proportioner.

VESTEUROPA

I »Economic Survey of Europe in 1955« findes bl.a. en række tabeller (29–42), der giver oplysning om, hvordan bruttonationalproduktet og dets hovedkomponenter har udviklet sig i årene 1950–55 i 13 OEEC-lande samt i Finland. Bl.a. er der beregnet indekstal med 1950 = 100 for disse størrelser regnet i faste priser, d.v.s. for udviklingen i deres realværdi. Nogle hovedresultater er gengivet i omstående tabel.

Nu kan der som bekendt rettes adskillige indvendinger både mod beregninger af realproduktets udvikling og – navnlig – mod at foretage internationale sammenligninger; beslutningen om at udvælge et bestemt års priser som grundlag for beregningen af produktionens realværdi må være vilkårlig, og et andet prissæt ville måske give noget afvigende resultater. Valget af et fælles basisår (her 1950) som grundlag for sammenligningen er også vilkårligt og vil for nogle lande give et overdrevent indtryk af den efterfølgende udviklings tempo, nemlig for så vidt de pågældende lande netop i basisåret af en eller anden grund har befundet sig på et usædvanligt lavt niveau; for andre lande kan det være omvendt. Selve de grundlæggende oplysninger kan være mere eller mindre pålidelige o.s.v.

Til trods herfor må tabellens oplysninger – ikke mindst fra et dansk synspunkt – siges at være egnede til at vække interesse. Den viser en så forskelligartet udvikling, at de nævnte tekniske indvendinger næppe kan være tilstrækkelig forklaring, og afslører ydermere med al uønskelig tydelighed, at Danmark indtager en klar sidsteplads, hvad udviklingen i nationalproduktets realværdi siden 1950 angår. Medens denne i Danmark er steget med 8–9 %, er den i Norge, Sverige, England og Belgien øget med rundt regnet det dobbelte og for alle de øvrige lande endnu stærkere. Da netop disse i landes statistik må antages at være af nogenlunde samme pålidelighedsgrad som den danske, og da de yderligere i mange henseender har strukturelle træk fælles med Danmark, er en sammenligning med deres forhold måske noget mindre betænkelig, end internationale sammenligninger ellers er.

Det kan iøvrigt bemærkes, at den indvending, der går ud på, at et andet basisår ville kunne give et væsentlig forskelligt resultat, i det foreliggende tilfælde ikke har nogen synderlig vægt. Uanset om man sætter 1951, 1952 eller noget af de følgende år lig 100 og undersøger stigningen frem til 1955, bevarer Tyskland førstepladsen og Danmark sidstepladsen (som det dog kommer til at dele med Grækenland og Belgien, når 1953 = 100), og i det hele taget er forskydningerne i tabellens rækkefølge forholdsvis små. Dette er ensbetydende med, at fremskridtstakten år for år gennem hele perioden stort set har været stærkest i de lande, der står øverst i tabellen. Det er ikke alene store stigninger i de første år, der betinger f.eks. Tysklands og Østrigs placering.

Nationalprodukt, investeringsrate og beskæftigelsesgrad i nogle europæiske lande.

		1950	1951	1952	1953	1954	1955	1950-54 gnstl.
Vesttyskland....	BNP.....	100	111	124	133	145	160	..
	Inv.....	14	14	14	14	14	..	14
	Besk. (A)...	100	106	110	115	121	128	..
	Besk. (B)...	100	111	114	118	125	(135)	..
Østrig.....	BNP.....	100	110	111	113	124	137	..
	Inv.....	12	15	14	12	15	..	14
	Besk. (A)...	100	102	100	99	103	109	..
Grækenland....	BNP.....	100	109	108	128	130	134	..
	Inv.....	11	9	8	7	9	..	8
	Besk. (C)...	100	100	101	97	101	104	..
Italien.....	BNP.....	100	109	110	118	123	132	..
	Inv.....	13	13	14	13	13	..	13
	Besk. (A)...	100	102	101	107	105	(106)	..
Finland.....	BNP.....	100	109	107	113	122	129	..
	Inv.....	..	15	16	13	15	..	15
	Besk. (B)...	100	104	98	94	96	100	..
Frankrig.....	BNP.....	100	104	108	111	116	123	..
	Inv.....	..	..	11	11	11	..	11
	Besk. (A)...	100	103	103	102	103	105	..
	Besk. (B)...	100	104	102	100	101	102	..
Holland.....	BNP.....	100	101	103	112	117	121	..
	Inv.....	14	14	16	14	16	..	15
	Besk. (C)...	100	101	97	100	104	106	..
Norge.....	BNP.....	100	104	107	110	114	117	..
	Inv.....	22	19	20	22	23	..	21
	Besk. (A)...	100	101	102	104	106	108	..
	Besk. (C)...	100	105	104	105	(107)	(109)	..
Sverige.....	BNP.....	100	100	103	107	113	116	..
	Inv.....	13	12	13	14	14	..	13
	Besk. (B)...	100	101	98	96	98	(99)	..
England.....	BNP.....	100	104	104	107	112	116	..
	Inv.....	9	9	8	9	10	..	9
	Besk. (A)...	100	102	101	102	104	105	..
	Besk. (B)...	100	103	102	103	108	111	..
Belgien.....	BNP.....	100	105	106	110	112	115–16	..
	Inv.....	10	9	9	9	9	..	9
	Besk. (A)...	100	104	103	102	102	..	..
	Besk. (C)...	100	107	104	103	104	106	..
Danmark.....	BNP.....	100	100	101	106	108	108–09	..
	Inv.....	13	13	14	13	13	..	13
	Besk. (B)...	100	99	94	95	98	97	..

Man kunne ellers godt have forestillet sig, at netop disse to lande – og for så vidt også andre af de lande, der er højt placeret – ville have haft en særlig stærk stigning i de første år, efter at produktionen var kommet i gang igen efter krigen. Man startede fra et lavt niveau, men kunne relativt let genopbygge en del af de ødelagte virksomheder og genoptræne arbejderstaben, således at man herved kunne opnå en forholdsmæssigt stor stigning. Dette var da også tilfældet; men både Vesttyskland og Østrig og til dels også andre af de lande, der er blevet ramt hårdt af krigens ødelæggelser, har kunnet opretholde en stigningstakt i produktionen, der vedblivende ligger højere end andre landes.

Spørger man nu, hvad grundene kan være til den stærkt uensartede udvikling – og ikke mindst til Danmarks slette position, kunne man måske først tænke sig, at forklaringen måtte søges i omfanget af produktive investeringer, der er foretaget i de forskellige lande. De tal herfor, som er anført i tabellen, tyder imidlertid ikke på, at denne teori har meget for sig; 7 af 12 lande, deriblandt både Danmark og Vesttyskland, har igennem hele perioden anvendt fra 13 til 15 % af det årlige bruttonationalprodukt til »produktive« investeringer, og deres fremskridtstakt har været meget uensartet. Norge, der har den højeste investeringsrate, ligger i den nederste halvdel, og Grækenland, der har den laveste, befinder sig nær toppen, hvad fremskridtstempo angår.

Heraf synes man at måtte kunne slutte enten, at de anførte investeringstal – trods ECE's bestræbelser – i virkeligheden ikke er ensartede og derfor ikke kan bruges som sammenligningsgrundlag, eller at den »virkelige« produktivitet af investeringerne har været yderst forskellig fra land til land, subsidiært at nogle lande bedre end andre har forstået at udnytte investeringerne. Hvilken af disse slutninger, der er den rigtige – eller den mest rigtige – er det vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at afgøre. Så meget kan man dog måske sige, at noget taler for, at netop de mest krigshærgede lande har haft mulighed for at gøre deres investeringer sær-

---

BNP er her et indeks for bruttonationalproduktet målt i faste priser med 1950 = 100, og den anførte serie viser m.a.o. realproduktets udvikling. Det år, hvis priser er benyttet som grundlag for beregningen, er ikke det samme i alle lande. Undtagen for Vesttyskland er det dog altid et efterkrigsår. Reparationer og vedligeholdelser er holdt uden for i alle tilfælde.

Inv. angiver den pct. af bruttonationalproduktet, der i det pågældende år er anvendt til »produktiv« investering i fast kapital (d.v.s. eksklusive boligbyggeri og investering inden for den offentlige administration).
(Kilde: »Economic Survey of Europe in 1955«. Geneva 1956.

Besk. (A) er et indeks for antal beskæftigede uden for landbrug med 1950 = 100.
(B) er et indeks for antal arbejdstimer i industrien med 1950 = 100.
(C) er et indeks for antal beskæftigede i industrien med 1950 = 100.
(Kilde: »Monthly Bulletin of Statistics 1956«.)

Alle tal for 1955 er skon baseret på forelobige oplysninger.

lig produktive. De har på en række områder måttet begynde på bar bund og har derfor kunnet opføre nye anlæg i den mest moderne teknik, og de har mere eller mindre været tvunget til at sætte ind på de mest grundlæggende områder, hvor produktiviteten er særlig høj. I en vis forstand har de med andre ord nu fordel af krigens ødelæggelser. Sådanne betragtninger forklarer imidlertid ikke, hvorfor Danmarks position er så meget dårligere end f.eks. Sveriges og Englands, hvor ødelæggelserne under krigen heller ikke var særligt omfattende. For Englands vedkommende er der oven i købet den særlige forklaring på dets forholdsvis ringe placering, at man her har set sig nødsaget til at lade en stor del af investeringen tage form af anbringelser i oversøiske lande, på bekostning af opbygningen af det indenlandske kapitalapparat.

En vis korrelation synes der at være til stede mellem fremgang i bruttonationalprodukt og beskæftigelsesstigning. Vesttyskland og Østrig har de største stigninger i beskæftigelsen, Danmark det største fald. Man kan måske udtrykke det på den måde, at Danmark vel – iflg. de foreliggende tal – har holdt nogenlunde samme investeringsrate som Vesttyskland og Østrig, men ikke har formået rigtigt at udnytte det udvidede kapitalapparat. Hvad dette så igen skyldes, er en anden sag. Man kan muligvis pege på utilstrækkelig mobilitet på arbejdsmarkedet, eller man kan hævde, at forklaringen ligger i Danmarks vanskelige valutastilling, som har stillet sig hindrende i vejen for både at opbygge et kapitalapparat og samtidig at udnytte det fuldt ud, således at beskæftigelse, indkomster og dermed forbrug holdes på et højt niveau. Uanset hvad grunden kan være, foreligger der imidlertid et alvorligt problem, som fortjener at blive gjort til genstand for overvejelse og debat.

FORTSAT HØJKONJUNKTUR I VESTTYSKLAND

NATIONALPRODUKTET

Af foregående afsnit vil det være fremgået, at Vesttyskland er det vesteuropæiske land, der i de senere år har haft den stærkeste og samtidig den mest stabile højkonjunktur, og ved udgangen af 1955 havde der stadig ikke vist sig mærkbare tegn på nogen afsvækkelse af fremgangen. Som baggrund for en nærmere analyse af udviklingen er nedenfor gengivet nogle hovedtal for nationalproduktet og dets anvendelse i årene siden 1950.

Indledningsvis bemærkes, at de stigninger, der er sket, i det væsentlige repræsenterer en reel fremgang. Af den 50% forøgelse af nationalproduktets værdi, der fandt sted fra 1950 til 1953, skyldes dog knapt en trediedel højere priser; men i de følgende år har priserne været praktisk talt konstante.

Vesttysklands bruttonationalprodukt 1950–55.

(Milld. D.M. i løbende priser)

	Privat forbrug	Off. forbrug	Investering: i boliger	Investering: i byggeri m.v. iøvrigt	Investering: i mask., inv.o.l.	Investering: ialt (3+4+5)	Samlet indenl. afsætn. til »endelig« anvendelse (1+2+6)	Lagerændringer	Udførselsoverskud	Bruttonationalprodukt ialt (7+8+9)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1950.....	57.2	14.6	3.9	4.2	9.9	18.0	89.9	1.3	÷1.4	89.8
1951.....	65.1	18.4	5.2	4.8	12.6	22.5	106.0	5.6	2.0	113.6
1952.....	70.7	22.6	6.2	4.6	13.9	24.7	118.0	4.9	3.1	126.0
1953.....	75.7	22.5	7.3	5.2	15.3	27.7	125.8	4.3	4.2	134.3
1954.....	81.7	24.0	8.7	5.0	17.0	30.6	136.3	5.0	4.2	145.5
1955[1].....	90.5	26.1	9.5	7.0	21.7	38.2	154.8	4.9	3.0	162.7
Procentvis ændring i forhold til foregående år.										
1951.....	+14	+26	+33	+14	+27	+25	+18	+331		+27
1952.....	+ 9	+23	+19	÷ 4	+10	+ 8	+11	÷ 13	+55	+11
1953.....	+ 7	÷ 0	+18	+13	+10	+12	+ 7	÷ 12	+35	+ 7
1954.....	+ 8	+ 7	+19	÷ 4	+11	+10	+ 8	+ 16	0	+ 8
1955[1].....	+11	+ 9	+ 9	+40	+28	+25	+14	÷ 2	÷29	+12
1955 1. kvt...	+10	+ 8	+ 7		+24	+18	+11	..	..	+11.6
2. kvt...	+10	+15	+21		+26	+24	+14	..	..	+11.7
3. kvt...	+11	+ 8	+26		+32	+29	+15	..	..	+11.4
4. kvt.[1] .	+12	+ 5	+25		+27	+26	+14	..	..	+12.5

Kilde: »Monatsberichte der Bank deutscher Länder«. Jan. 1956.

Kvartalstallene er modsat de amerikanske ikke korrigeret for sæson. For at få et vist indtryk af udviklingen i årets løb er man derfor nødt til at sammenligne hvert kvartals tal med de tilsvarende tal et år tidligere. [1] Foreløbige tal. [2] Varer og tjenesteydelser.

INVESTERINGEN

Det ses tydeligt, at udviklingstempoet inden for de forskellige anvendelsesområder for nationalproduktet har skiftet ret betydeligt fra år til år. Denne omstændighed er udtryk for, at impulserne bag ekspansionen har haft varierende betydning. Dog har investeringer i fast kapital næsten til stadighed været den faktor i den indenlandske afsætning, der har udvist størst relativ fremgang, og dens andel af det samlede bruttonationalprodukt var ved udgangen af 1955 25% mod kun 20% i 1950. Efter en kraftig reduktion af investeringernes stigningstakt i årene 1952–55 er stigningen i 1955 igen nået op på ca. 25%, og tempoet var tilmed stærkere i årets anden halvdel end i den første.

FORBRUG OG INDKOMSTER

Forbruget er ligeledes steget betydeligt fra år til år. Absolut set har denne stigning været større end investeringernes, men i procent er frem-

gangen væsentligt ringere end for investeringernes vedkommende. Også på dette felt sporer man i det sidste år en tendens til forstærket fremskridtstakt.

Baggrunden for forbrugsforøgelsen er naturligvis i første række voksende disponible indkomster hos forbrugerne, fremkaldt af den stigende aktivitet og beskæftigelse. Fremgangen har således i udpræget grad været selvforstærkende. Indkomstudviklingen for forskellige hovedgrupper fremgår af følgende tabel.

Disponible indkomster i Vesttyskland 1950–55.

	Nettolønninger		Pensioner, renter, understøttelser	Udtagen selvstændig erhvervsindkomst	Disponible indkomster i alt (1+2+3)	Forbrugsudgifter	Privat opsparing	
	i alt	pr. beskæftiget					i alt	i pct. af disp. indk.
	(1)		(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	Milld. D. M.	D. M.	Milld. D. M.					pct.
1950	33.9	2246	11.3	14.3	59.5	57.2	2.3	3.8
1951	40.7	2791	12.8	14.4	67.9	65.1	2.8	4.1
1952	45.0	2997	15.1	15.3	75.3	70.7	4.6	6.1
1953	50.0	3202	17.1	14.7	81.7	75.7	6.1	7.4
1954	54.2	3331	17.8	16.9	88.9	81.7	7.2	8.1
1955 1. halvår	28.5	1708	9.7	7.0	45.2	41.8	3.4	7.5
2. —[1]	32.8	1854	9.8	10.2	52.8	48.7	4.1	7.8
Ialt[1]	61.3	3562	19.5	17.1	98.0	90.5	7.5	7.7

Kilde: »Monatsberichte der Bank deutscher Länder«. Jan. 1956.
[1] Foreløbige tal. [2] Beregnet som rest.

Man ser heraf, at lønningerne er gået stærkest op, nemlig med 81% fra 1950 til 1955; lønnen pr. beskæftiget er gået op med 45–46%, medens fremgangen iøvrigt beror på større beskæftigelse (25%). Da leveomkostningerne samtidig kun er vokset med ca. 10%, er der tale om en betragtelig reallønsforbedring. Pensioner og understøttelser er steget lidt mindre, nemlig med 72–73%, hvilket bl. a. må ses i sammenhæng med nedgangen i antal arbejdsløse.

De selvstændige erhvervsindkomster er derimod kun steget med ca. 27%, hvad der ved første øjekast kan give anledning til undren, idet man under en stærk konjunkturfremgang ville vente særlig stor vækst her Man må dog her erindre, at det kun er de udbetalte indkomster – efter fradrag af skat – der er tale om. En meget stor del af de indtjente erhvervsindkomster udbetales ikke til indehaverne, men holdes tilbage i virksomhederne til delvis selvfinansiering af disses investeringer. I årene 1953–55 androg den samlede indkomst hos selvstændige erhvervsdri-

vende (incl. aktieselskaber m.v.) efter fradrag af direkte skatter henholdsvis 26.5, 29.2 og 32.2 milld. D.M., hvilket indebærer en årlig stigning på godt 10% eller nogenlunde det samme som lønsummens forholdsmæssige forøgelse.

Iøvrigt viser tabellen, at den gennemsnitlige opsparingskvote efter en stærk stigning til 1954 er gået lidt ned i 1955, hvilket er den anden side af den særlig store forbrugsfremgang i det sidste år.

BETALINGSBALANCEN

I de første år efter 1950 medgik en meget stor del af nationalproduktets forøgelse til en forbedring af vare- og tjenestebalancen over for udlandet, og i alle årene siden 1951 har denne balance været positiv, fra 1954 til 1955 dog med en stærkt nedadgående tendens i overskuddet. Der foreligger ingen oplysninger om udviklingen i udlandets totale bruttoefterspørgsel, men af tabellen »Vesttyske konjunkturtal« kan der for den vigtigste post, vareeksporten, beregnes følgende tal for den procentvise stigning fra år til år.

1950 til 1951.....	+74	1. kvt. 1954 til 1. kvt. 1955.....	+19
1951 - 1952.....	+16	2. — — - 2. — —	+19
1952 - 1953.....	+10	3. — — - 3. — —	+12
1953 - 1954.....	+19	4. — — - 4. — —	+16
1954 - 1955.....	+17		

Disse stigninger er, som det ses, år for år større end stigningen i den samlede indenlandske afsætning til »endelig« anvendelse, og eksportkonjunkturen må derfor siges at have været et overordentlig vigtigt element i den vesttyske ekspansion.

Efterhånden som aktiviteten øgedes, har imidlertid en voksende del af den indenlandske efterspørgsel til gengæld vendt sig mod udenlandske varer og tjenester, og importen er derfor vokset stærkere end eksporten. Der er dog stadig tale om et betydeligt udførselsoverskud, som tillader Vesttyskland vedblivende at forbedre sin valutastilling.

DEN ØJEBLIKKELIGE SITUATION

Angående den aktuelle situation skal det bemærkes, at der stadig ikke findes væsentlige tegn på nogen afsvækkelse af fremgangen, snarere tværtimod. Tilgangen af nye ordrer til industrien var fortsat stigende indtil udgangen af 1955 (senere tal foreligger ikke). I overensstemmelse med den betydelige forbrugsstigning i slutningen af 1955 er det navnlig forbrugsgodeindustrierne – herunder ikke mindst tekstilindustrien –

der har nydt godt af denne fremgang. Men også maskinindustrien oplevede mod årets slutning en kraftig tilvækst i sine ordrer; disse oversteg den løbende produktion med 18–19%, og trods store investeringer på dette område har det m.a.o. endnu ikke været muligt for produktionen at holde trit med efterspørgselsfremgangen. Kun inden for visse grund-

Vesttyske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion[3]	Boligbyggeri fuldført[4]	Arbejdsmarked			Detailomsætning[6]	Udenrigshandel[7]		Valutastilling		
	Engrospriser[1]	Leveomkostninger[2]			Beskæftigelse	Arbejdsløse	Arbejdsløn i industri[5]		Import c.i.f.	Eksport f.o.b.	Guld- og dollarbeholdn.	EPU-stilling	Andre (netto)
	(1950 = 100)	(1950 = 100)	(1936 = 100)	1000 lejligh.	Mill.	1000	Pfennig pr. time	(1950 = 100)	Mill. DM.	Mill. DM.	Mill. $	Mill. $	Mill. $
1938	54	67	120	14.4	..	..	80	..	..	..	..	..	..
1948	103	108	63	..	..	..	105	..	..	..	..	..	..
1949	103	107	90	..	13.5	1230	120	81	654	345	..	..	..
1950	100	100	113	25.2	13.8	1580	127	100	948	697	148	÷192	÷93
1951	119	108	134	36.1	14.6	4132	145	103	1227	1215	366	0	÷ 2
1952	121	110	144	36.5	15.0	1379	156	110	1350	1409	637	253	215
1953	118	108	157	43.2	15.6	1259	163	123	1334	1544	1170	424	353
1954	116	108	176	45.2	16.3	1221	167	132	1611	1836	1923	489	193
1955	119	110	204		17.2	928	178	145	2040	2141	2298	547	204
1. kvt. 1954	116	108	165	14.2	15.8	1820	163	116	1370	1647	1340	509	323
2. kvt. —	116	108	177	24.0	16.5	1126	166	128	1530	1730	1450	586	264
3. kvt. —	116	108	177	42.2	16.8	879	167	126	1602	1864	1779	472	226
4. kvt. —	117	110	198	89.1	16.5	1019	171	161	1944	2104	1923	489	193
1. kvt. 1955	118	109	185	14.6	16.4	1670	172	125	1835	1962	2030	485	173
2. kvt. —	118	109	206	23.6	17.5	758	176	139	1960	2063	2080	505	224
3. kvt. —	119	110	206	42.1	17.8	525	179	137	2097	2094	2167	537	212
4. kvt. —	120	112	226	63.3[8]	17.4	720	184	178	2266	2444	2298	547	204
Jan. 1956	120	112	207			1253		131	2163	2143	2326	530	238
Febr. —	121	112	119			1827		133	1788	2046		542	

Kilder: »Monatsberichte der Bank deutscher Länder«, »International Financial Statistics« samt »Monthly Bulletin of Statistics«.

Tallene refererer til kalendermåneder eller er gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder; tallene for valutastillingen er dog altid ultimatal.

[1] Producentpriser for industriprodukter. [2] Mellemste forbrugergruppe. [3] Incl. byggeri og energiproduktion. [4] Incl. genopbygning af ødelagte ejendomme. [5] 1938–50 kun den engelsk-amerikanske besættelseszone. [6] Mængdetal. [7] Generalhandel. [8] Okt.

industrier, fx. stålindustrien, kan man spore en mindre nedgang i de nye ordrer; men ordrebestanden er stadig stor og endog svagt stigende, idet det heller ikke her har været muligt at nå op på en produktion af samme størrelse som ordretilgangen – til trods for dennes afsvækkelse.

Boligbyggeriets højkonjunktur er muligvis så småt ved at gå i stå. Stigende byggeomkostninger og vanskeligere finansieringsforhold synes at have bevirket, at det planlagte byggeri har nået et foreløbigt maksimum. Det igangværende byggeri er dog så omfattende, at der ikke kan ventes noget fald i den løbende aktivitet lige med det første. Hertil kommer, at der antagelig vil blive stillet krav til byggefagene fra andre sider, ikke mindst i forbindelse med opbygningen af en vesttysk hær.

Detailhandelens omsætning gik i januar tilbage med mindre, end hvad der betinges af sæsonen, og lå (regnet i faste priser) 12% højere end året før, og forbrugsstigningen synes således at fortsætte. Dette har atter sat sig spor i øgede ordreafgivelser til grossister og fabrikanter.

Det kan endelig nævnes, at lønningerne i industrien, der navnlig mod slutningen af 1955 steg ret stærkt, har udvist fortsat stigende tendens i begyndelsen af dette år, hvor allerede i januar ca. 2 mill. arbejdere inden for metal-, træ- og tekstilindustrierne samt i offentlig ansættelse opnåede betydelige lønforhøjelser. Samtidig forhandledes der om lønningerne for et lignende antal bygge- og minearbejdere, og der regnedes på disse områder med en lønforhøjelse på ca. 3–4 % fra d. 1. april.

Den nedgang i industriproduktionen i februar 1956, der fremgår af tabellen »Vesttyske konjunkturtal«, skyldes udelukkende en usædvanlig streng og langvarig frostperiode.

UDVIKLINGEN I ENGLAND

Som beskrevet i de foregående hefter af »Økonomi og Politik« er der i England såvel som i U.S.A. og Kontinentaleuropa i de sidste år foregået en kraftig økonomisk ekspansion – omend denne, som det fremgår af det foranstående afsnit, ikke har været slet så stærk som fx. i Vesttyskland og en række andre europæiske lande.

Trods den noget langsommere udvikling i England, er dette land dog stadig Vesteuropas førende producent af industrivarer, og dets udenrigshandel har en værdi, der på det nærmeste svarer til Vesttysklands og Frankrigs tilsammen. Som følge heraf er udviklingen i den engelske økonomi set i et internationalt perspektiv stadig vigtigere end udviklingen i noget af de øvrige lande i Europa.

For ganske nylig er der sket visse betydningsfulde forbedringer af den engelske statistik, som gør det lettere at give en fremstilling og

analyse af den økonomiske udvikling. Det drejer sig først og fremmest om tilvejebringelsen af kvartalsstatistik for det reale nationalprodukt og det reale forbrug, udjævnet for sæsonvariationer. I det følgende skal kort gengives nogle af de vigtigste oplysninger om disse forhold.

REALPRODUKTETS BEVÆGELSER

Nationalproduktets udvikling i de sidste år er vist i nedenstående tabel. Som det vil ses, er der helt frem til slutningen af 1955 foregået en stadig vækst i realproduktets størrelse. Men stigningstakten har i 1955 været en del langsommere end i de foregående år. Dette forhold beror igen navnlig på, at industriproduktionen ikke har holdt det fremskridtstempo, der karakteriserede udviklingen i 1953–54. Til gengæld er transportydelser og landbrugsproduktion forøget mere end i de senest forudgående år.

For industriens vedkommende kunne det se ud, som om ekspansionen efter en pause midt i 1955 pånyt havde taget fart henimod årets slutning. En betragtning af de månedlige indekstal, som foreligger på dette område, viser imidlertid, at det snarest er det modsatte, der er tilfældet.

Realproduktet i England.
(Sæsonudjævnede indekstal; 1948 = 100).

	Landbrug	Industri	Transport m.v.	Handel m.v.	Andre tjeneste-ydelser	Ialt
Vægt i totalindeks (pct.)..	6.3	47.3	9.7	13.0	23.7	100.0
1951.....	110	117	113	106	103	111.4
1952.....	114	114	117	103	103	110.0
1953.....	116	121	121	110	105	115.1
1954.....	115	130	124	116	107	120.9
1955.....	(118)	136	129	119	(109)	125.3
1954 1. kvt.....	115	126	123	112	106	119
— 2. —	115	128	124	115	107	120
— 3. —	115	131	125	118	108	122
— 4. —	116	133	125	120	108	123
1955 1. kvt.....	(117)	134	127	118	(108)	124
— 2. —	(118)	136	125	119	(109)	125
— 3. —	(118)	136	131	120	(109)	126
— 4. —	(118)	138	(132)	(122)	(109)	(127)

Kilde: »National Income and Expenditure, 1955«, og London and Cambridge Economic Service. Her gengivet efter »London and Cambridge Economic Bulletin«, New Series No. 17, March 1956.

Note: Mindre sikre indekstal er sat i parentes. Decimalerne i de årlige tal i totalindekset er kun tilnærmede.

Skønt byggende på samme oprindelige kilde afviger de anførte tal for det totale realprodukt lidt fra de i foregående afsnit omtalte (ECE's opgørelse over realproduktet i en række europæiske lande). Afvigelserne er dog ganske ubetydelige.

Forholdet er det, at junis produktion var påvirket af strejker, hvorved tallet for 2. kvartal trækkes nedad, og tallene for juli-august er usikre, idet der for disse måneder må foretages omfattende sæsonkorrektioner på grund af det store antal feriedage. Faktisk har produktionen i perioden sept. 1955–jan. 1956 ligget temmelig fast på det niveau, som nåedes i april-maj, og der synes endog at være tale om en vis nedgang i begyndelsen af indeværende år (jfr. nedenstående oversigt).

Industriproduktionen 1955–56.
(1948 = 100).

1955				1956
Jan..... 133	April.... 137	Juli..... 136	Okt..... 138	Jan.. 139
Feb..... 134	Maj.... 138	Aug..... 136	Nov..... 138	Feb.. 136–37
Marts.... 136	Juni.... 133	Sept..... 137	Dec..... 140	
1. kvt.... 134	2. kvt... 136	3. kvt... 136	4. kvt... 139	

Tallene er udjævnet for sæsonvariationer.

Serien for transportydelser virker noget uregelmæssig; atter her er det strejker i forsommeren og påfølgende forstærket aktivitet efter deres afvikling, der fremkalder de pågældende udsving. Tydeligvis er der tale om en stærk forøgelse af stigningstempoet sammenlignet med de foregående år, bl.a. på grund af stor skibsfartsaktivitet i tilslutning til verdenshandelens vækst.

Udviklingen i handelserhvervenes ydelser genspejler i det store og hele forbrugets bevægelser (jfr. nedenfor), og landbrugets produktion er stærkt påvirket af de klimariske forhold.

FORBRUGETS UDVIKLING

Stigende forbrug navnlig af husholdningsgoder (der både omfatter varige goder som møbler, radio- og fjernsynsapparater o.l. og ikkevarige goder som vaskemidler) var, som det fremgår af omstående tabel, en stærkt medvirkende faktor i ekspansionen i 1954. Fra slutningen af 1953 til slutningen af 1954 steg det samlede forbrug med godt 6%, medens nationalproduktet regnet i faste priser kun gik op med lidt over 4%, og da det private forbrug lægger beslag på omkring to trediedele af nationalproduktet, er m.a.o. praktisk talt hele produktionsstigningen i 1954 blevet opslugt af større forbrug. I 1955 har forbruget derimod udvist langt ringere fremgang, nemlig kun lidt over 1 pct. fra 4. kvt. 1954 til samme periode i 1955. Kun forbruget af beklædning er gået ret stærkt i vejret. Følgelig har en væsentlig større del af produktionsfremgangen (godt 3% i samme tidsrum) kunnet reserveres for andre formål, d.v.s. realinvestering og eksport.

Privat forbrug.

(Mill. £ i 1948-priser; sæsonudjævnet; kvartalsgennemsnit).

	Fødevarer	Alkohol og tobak	Bolig, brændsel og belysning	Husholdningsartikler	Beklædning	Andre goder	Ialt
1948.....	566	401	273	140	226	521	2126
1951.....	612	404	290	169	225	508	2207
1952.....	605	405	289	159	219	508	2185
1953.....	625	412	294	178	223	537	2268
1954.....	648	418	304	200	233	563	2367
1955.....	661	431	312	207	242	582	2435
1953 4. kvt.....	629	417	293	181	224	555	2299
1954 1. kvt.....	636	396	305	180	226	553	2296
— 2. —	644	413	305	189	235	558	2344
— 3. —	645	415	305	214	238	557	2374
— 4. —	667	441	304	215	234	578	2439
1955 1. kvt.....	664	415	314	205	231	580	2409
— 2. —	663	422	312	196	242	585	2420
— 3. —	643	446	310	214	248	582	2442
— 4. —	(675)	(442)	(312)	(214)	(245)	(580)	(2468)

Kilde: »Monthly Digest of Statistics« og London and Cambridge Economic Service. Her gengivet efter »London and Cambridge Economic Bulletin«, New Series No. 17, March 1956. Tallene for 4. kvartal 1955 er grove skøn.

INVESTERINGEN

Fra 2. halvår 1954 har erhvervslivets investeringer været den væsentligste drivkraft bag stigningen i den økonomiske aktivitet. En nylig påbegyndt statistisk serie viser, at den forarbejdende industris udgifter til investeringsformål i 1955 lå mindst 18% højere end i 1954, og at der foregik en stærk stigning fra 1. til 3. kvartal 1955. Omkring midten af dette år regnede foretagenderne med en yderligere stigning fra 1955 til 1956 på ca. 17%.

Naturligvis kan sådanne planer blive revideret i tilfælde af, at bedømmelsen af fremtidsudsigterne ændrer sig radikalt, eller hvis finansieringsvanskeligheder bliver særlig store. Men indtil nu synes der ikke at være sket noget i denne retning. Hvad specielt det industrielle byggeri angår, kan det nævnes, at påbegyndelserne allerede i løbet af de 3 første kvartaler af 1955 langt overskred de samlede påbegyndelser i hele 1954. Det godkendte industrielle byggeri nåede rekordhøjder i første halvår 1955, men aftog derefter ret stærkt i de to sidste kvartaler af året; det lå dog fortsat adskilligt over det samtidig påbegyndte byggeri og endnu mere over det samtidig færdiggjorte byggeri. På dette grundlag kan man

formentlig slutte, at byggevirksomheden inden for det pågældende område et godt stykke fremover vil ligge meget højt, og nogen nævneværdig reduktion af aktiviteten kan næppe ventes i indeværende år.

For boligbyggeriets vedkommende er der derimod allerede i 1955 sket en vis nedgang. Antallet af lejligheder, der blev fuldført lå ca. 8% lavere end året før (324.000 mod 354.000), og der blev i 1955 kun påbegyndt

Engelske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion[1]	Fuldført boligbyggeri	Arbejdsmarked			Privat forbrug[4]	Udenrigshandel[5]		Valutastilling		
	Engrospriser	Leveomkostninger			Beskæftigede	Arbejdsløse[2]	Arbejdsløn[3]		Import c. i. f.	Eksport f. o. b.	Guld- og dollarbeholdning[6]	EPU stilling	Gæld i sterling
	1938 = 100	Jun. 1947 = 100	1948 = 100	1000 lejligh.	Mill.	1000	Jun. 1947 = 100	Mill. £ 1948 priser	Mill. £	Mill. £	Mill. $	Mill. $	Mill. $
1938.....	..	63	86	30.0	17.32	1859	61	694	77	44	3449	.	2776
1948.....	..	108	100	19.4	22.08	338	106	709	173	137	1856	.	13783
1950.....	107	114	114	17.1	22.55	341	111	741	218	191	3300	225	10486
1951.....	125	125	117	16.8	22.73	281	120	736	325	226	2335	−465	10665
1952.....	128	136	114	20.7	22.51	463	130	728	290	227	1846	−614	9612
1953.....	125	140	121	27.2	22.74	380	136	756	279	224	2518	−555	10368
1954.....	126	143	130	29.5	23.12	318	142	789	281	231	2762	−335	10926
1955.....	130	149	136	27.0	23.43	265	151	812	324	252	2120	−339	
1. kvt. 1954.....	125	140	126	26.7	22.87	409	139	765	274	234	2685	−551	..
2. kvt. —	125	142	128	30.3	23.07	314	142	781	284	233	3017	−490	10693
3. kvt. —	126	144	131	30.1	23.24	260	143	791	279	229	2901	−359	..
4. kvt. —	126	145	133	31.0	23.28	288	144	813	287	230	2762	−335	10926
1. kvt. 1955.....	128	146	134	28.0	23.23	320	147	803	335	258	2667	−330	..
2. kvt. —	129	148	136	25.0	23.38	265	152	807	299	225	2680	−268	10808
3. kvt. —	130	150	136	26.7	23.53	225	153	814	327	253	2345	−305	..
4. kvt. —	137	154	139	28.3	23.59	248	154	(823)	334	272	2120	−339	
Jan. 1956.....	133	153	139	21.9	23.49	302	156		346	272	2149	−344	
Febr. —	133	153	136–37	17.9	23.45	314	158		309	260	2210	−345	
Marts—	134	155				303	161		330	285	2277	–	
April —											2328		

Kilder: »Economist«, »London & Cambridge Economic Service«, »International Financial Statistics« samt »Monthly Bulletin of Statistics«.

Tallene refererer til kalendermåneder eller er gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder. Tallene for valutastillingen er dog altid ultimo tal.

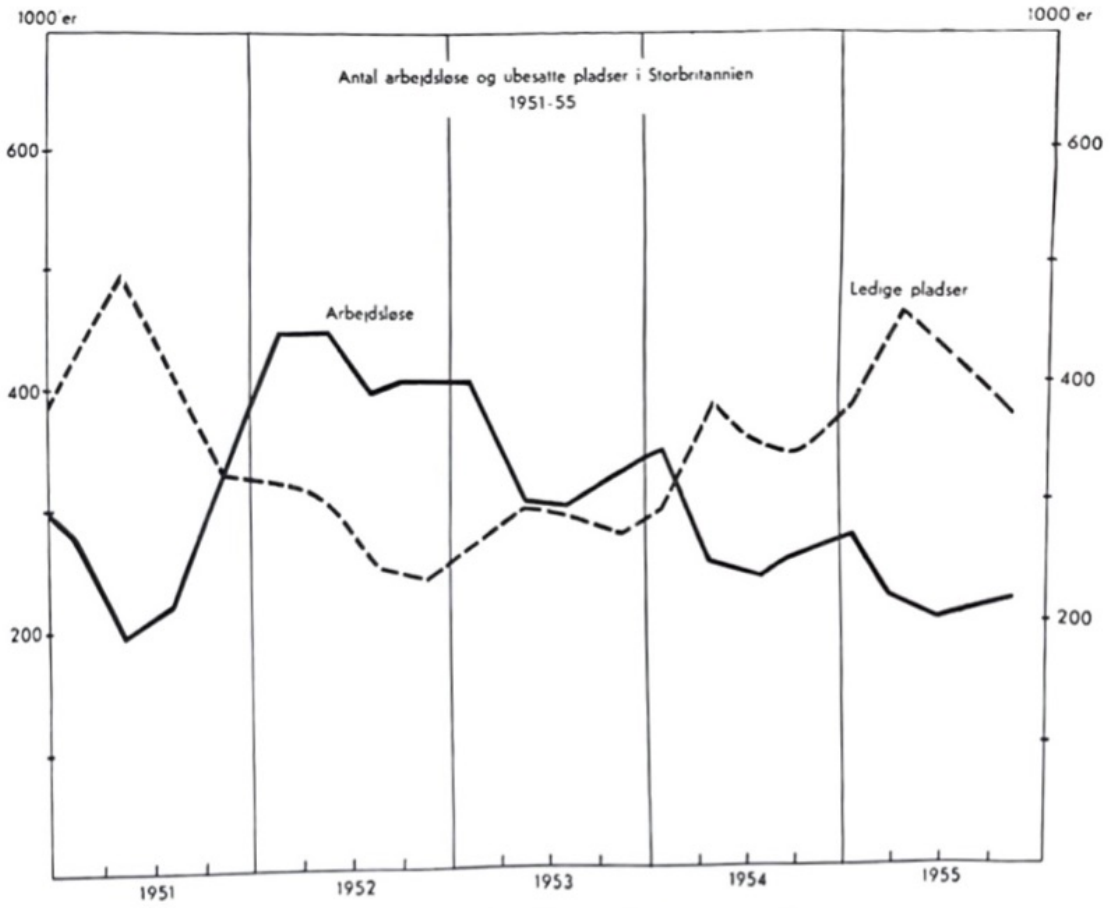
[1] Incl. minedrift og energiproduktion. Sæsonudjævnet af LCES. [2] Anmeldt til arbejdsanvisningen. [3] Lønsats pr. uge i hovederhvervene. [4] Sæsonudjævnet. [5] Generalhandel. [6] Sterlingområdets beholdninger af guld samt amerikanske og canadiske dollars.

320.000 lejligheder. Det igangværende byggeri var derfor ved begyndelsen af indeværende år noget lavere end ved indgangen til 1955 (294.000 mod 298.000). Hertil kommer, at de lokale myndigheder – der står for to trediedele af boligbyggeriet – ved begyndelsen af 1956 havde 18% færre planlagte, men ikke påbegyndte lejligheder end et år tidligere. Man må derfor på dette felt regne med nogen aktivitetssvækkelse i løbet af den kommende tid.

BESKÆFTIGELSE, PRISER OG LØNNINGER

Det stærke efterspørgselspres fra voksende investeringer og øget forbrug såvel som fra stigende eksport – der skal omtales nærmere nedenfor – er indadtil stødt på vanskeligheder i form af knaphed på produktionsfaktorer, ikke mindst arbejdskraft. Beskæftigelsen er gået betydeligt op navnlig inden for maskin- og skibsbygningsindustri og ved fremstillingen af transportmidler iøvrigt – i god overensstemmelse med opgangens karakter af investeringskonjunktur, og arbejdsløsheden har været minimal – under 1% i sommermånederne.

Som nedenstående diagram viser, har ledigheden – når der ses bort fra sæsonsvingninger – været jævnt faldende siden 1952, medens antallet af ubesatte stillinger er gået støt i vejret.

Diagrammet lånt fra »Economic Survey 1956«.

Under disse omstændigheder kan det ikke undre, at både lønninger og priser har været opadgående, endog i noget stærkere tempo end i de foregående år. Fra jan. 1955 til jan. 1956 steg detailpriserne med 7 points til 153 (juni 1950 = 100) mod kun 6 points foregående år, og for engrospriserne på industriprodukter gik indekset (juni 1949 = 100) op fra 125 til 127 i løbet af 1954 og i løbet af 1955 til 133. Også indekstallet for lønsatser (juni 1947 = 100) udviste stærkere stigning i 1955; det lå i jan. 1956 på 156 mod 146 og 139 henholdsvis et og to år tidligere. I indeværende år har en række arbejdergrupper – byggearbejdere, minearbejdere, jernbanefolk og landarbejdere – allerede opnået yderligere pengelønforhøjelser af en størrelsesorden på 7–8 %, og man regner almindeligt med, at andre erhverv må gå ind på stigninger af samme omfang for at fastholde deres arbejdskraft.

FORANSTALTNINGER MOD INFLATIONEN

Løn- og prisstigningerne såvel som betalingsbalancens udvikling, der behandles i næste afsnit, danner baggrunden for de offentlige indgreb mod inflationspresset, som i stigende grad er blevet bragt til anvendelse i løbet af det sidste år. Nogle af disse er omtalt i sidste hefte af »Økonomi og Politik«. Midt i februar i år suppleredes disse foranstaltninger med en række yderligere kredit- og finanspolitiske indgreb. Diskontosatsen forhøjedes fra 4½% til 5½%, og i tilknytning hertil blev der taget forskellige administrative skridt, der skal tjene til at gøre det vanskeligere at opnå kredit. Således er det pålagt det udvalg, der overvåger offentlige emissioner af lange lån (Capital Issues Committee) at føre en strengere politik med hensyn til godkendelse af sådanne emissioner, og det er bebudet, at indenrigs- og boligministeriet vil begrænse sine lånetilsagn til lokale myndigheder meget stærkt i det kommende halve år. Desuden vil der fremtidig blive krævet 50% udbetaling ved køb af maskiner på afbetaling. Herudover tilstræber man at gøre nye investeringer mindre tillokkende ved at stramme afskrivningsreglerne.

Regeringens kapital- og forbrugsudgifter planlægges ligeledes nedskåret, og forbruget rammes gennem begrænsning af pristilskuddene til mælk og brød.

Disse foranstaltninger, der kommer på et tidspunkt, hvor rentesatserne allerede gennem nogen tid har været stigende, og hvor det i det hele taget er blevet vanskeligere at opnå kredit, vil sikkert kunne have nogen virkning i retning af at begrænse efterspørgslen særlig til investeringsformål, herunder lageropbygning. Men det er nok tvivlsomt, om de er i stand til at hindre yderligere prisstigninger, i betragtning af at penge-

lønningerne som omtalt må påregnes at stige 7–8%, hvis de allerede gennemførte stigninger, som tilfældet plejer at være, kommer til at danne normen for hele erhvervslivet.

EKSPORT OG IMPORT

Også eksporten har bidraget til den økonomiske ekspansion i England i løbet af de sidste år, idet både mængder og priser er steget relativt kraftigt, jfr. nedenstående oversigt.

Englands udenrigshandel 1951–55.

	Eksport af egne varer			Reeks-port (Mill. £ pr. md.)	Import			Mer-import (Mill. £ pr. md.)
	Mængde (1954 = 100)	Enheds-værdi (1954 = 100)	Total-værdi (fob) (Mill. £ pr. md.)		Mængde (1954 = 100)	Enheds-værdi (1954 = 100)	Total-værdi (cif) (Mill. £ pr. md.)	
1951	99.8	100	215.2	10.6	100.2	113	325.4	99.6
1952	93.6	105	215.4	12.0	91.8	111	289.8	62.4
1953	95.7	101	215.2	8.8	98.8	101	278.6	54.6
1954	100.0	100	222.9	8.4	100.0	100	281.2	49.9
1955	107.4	102	242.1	9.9	111.5	103	324.1	72.1
1954 1. kvt.	100.6	100	224.5	9.3	99.6	98.0	273.8	40.0
— 2. —	100.6	100	223.9	8.6	100.5	99.7	284.1	51.6
— 3. —	99.1	100	221.1	7.9	99.2	101.0	279.2	50.2
— 4. —	99.7	100	221.9	7.7	100.7	101.7	287.5	57.9
1955 1. kvt.	111.2	100.7	247.3	10.6	114.2	104.3	335.1	77.2
— 2. —	96.8	101.3	217.0	8.2	103.8	103.0	299.8	74.6
— 3. —	107.4	102.7	243.2	9.5	113.5	102.3	327.1	74.4
— 4. —	114.2	103.3	261.0	11.2	114.3	104.0	334.3	62.1
1956 jan.	112	104	257.9	14.2	119	105	346.3	74.2
— feb.	(105)	105	246.1	13.5	(106)	105	309.1	49.5

Kilde: »Monthly Digest of Statistics«. Febr. 1956 samt »Economist«, 7. april.
Tallene for eksport- og importværdi er månedsgennemsnit.

Som man bemærker er først de eksporterede mængder og – i løbet af 1955 – også eksportens enhedsværdi begyndt at stige, en udvikling, der må ses på baggrund af den gunstige konjunktursituation både i U.S.A. og Vesteuropa (Mængdenedgangen i 2. kvartal 1955 skyldes strejker). Eksportens vækst er dog langt mindre end for en række andre større industrilande. I de første 9 måneder af 1955 var værdien af Englands eksport af industriprodukter – der svarer for 80% af den samlede eksport – 7% større end året før, medens U.S.A.s, Tysklands og Japans var steget med henholdsvis 9, 18 og 27%.

Imidlertid er også Englands import – i tilslutning til den interne ekspansion – øget væsentligt i løbet af 1954–55, og tilmed både absolut og relativt stærkere end eksporten, med den følge, at handelsbalancens underskud er vokset til et niveau, der kun er blevet overskredet een gang i efterkrigsårene, nemlig i 1951.

Udenrigshandelens fordeling på hovedvalutaområder er vist i følgende tabel.

Englands udenrigshandel fordelt på valutaområder. 1954–55.
(Mill. £, månedsgennemsnit).

		»Ydre« Sterling-område	Dollar-området	EPU-lande uden for Sterling-området	Andre lande	Alle lande uden for Sterling-området (2+3+4)	Ialt (1+5)
1954 1. halvår	Import.....	133	45	66	35	146	279
	Eksport.....	113	31	65	24	120	233
	Saldo.....	÷20	÷14	÷1	÷11	÷26	÷46
1954 2. halvår	Import.....	117	58	71	38	167	284
	Eksport.....	111	31	64	22	118	229
	Saldo.....	÷ 6	÷27	÷7	÷16	÷49	÷55
1955 1. halvår	Import.....	136	66	75	40	181	317
	Eksport.....	117	31	67	26	124	242
	Saldo.....	÷19	÷35	÷8	÷14	÷57	÷76
1955 2. halvår	Import.....	126	75	84	46	205	332
	Eksport.....	125	39	69	31	139	264
	Saldo.....	÷ 1	÷36	÷15	÷15	÷66	÷68

Kilde: »London and Cambridge Economic Bulletin« New Series No. 17. March 1956. Importtal er cif, eksporttal fob.

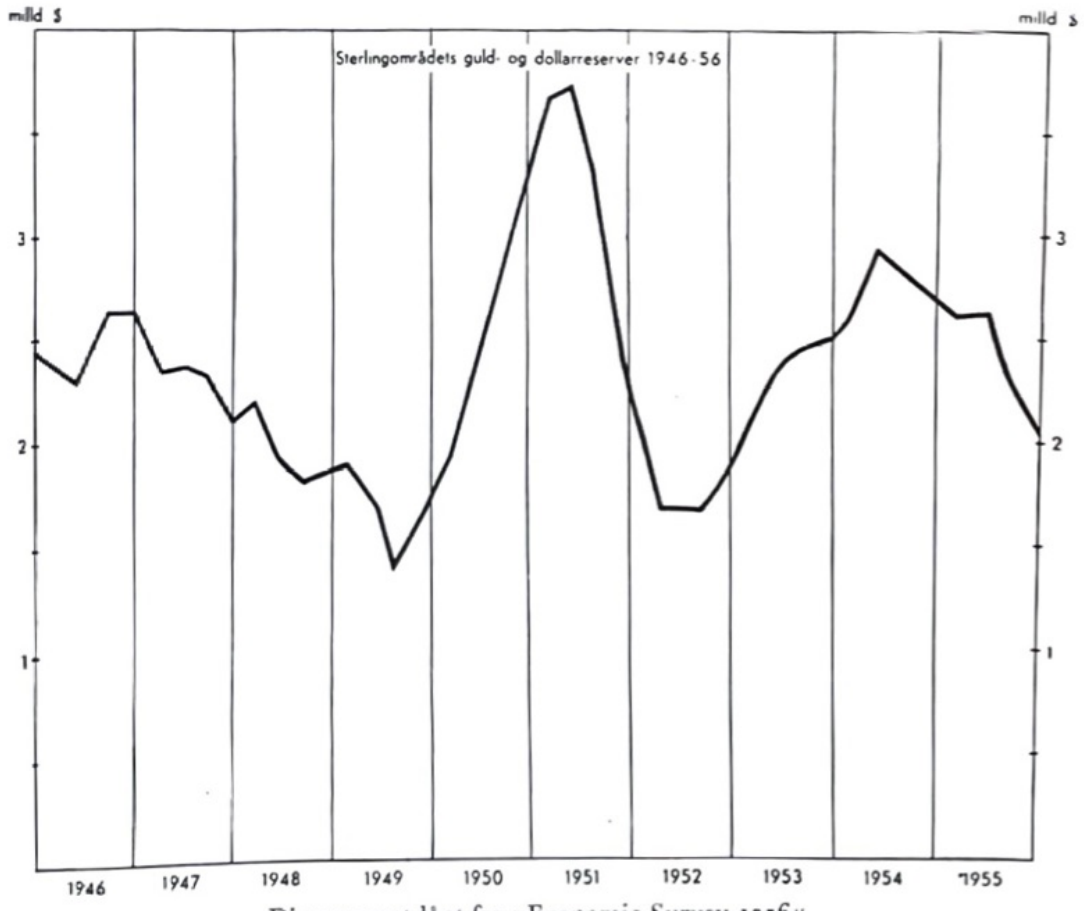
Det fremgår heraf tydeligt, at væksten i merimporten fortrinsvis er faldet på dollarområdet og EPU-landene, medens der i forhold til den øvrige del af Sterlingområdet – overfor hvilket der forekommer betydelige sæsonsvingninger – snarest er foregået en vis forbedring af handelsbalancen. Dette forhold, der har konsekvenser for Sterlingområdets samlede valutastilling, vil blive kommenteret nærmere i det følgende.

BETALINGSBALANCENS ØVRIGE POSTER

Trods sin betydelige merimport har England dog i hele perioden fra 1952 til og med 1. halvår 1955 kunnet opretholde et overskud på vare- og tjenestebalancen, idet landet har store nettoindtægter på de »usynlige« poster, navnlig fra skibsfarten og fra udenlandske investeringer, jfr. tabellen s. 235-36. I 2. halvår 1954 og 1. halvår 1955 var dette overskud dog

kun beskedent sammenlignet med de foregående års. For 2. halvår 1955 er der endog for første gang i flere år et betydeligt underskud. Handelsbalancens deficit var større end i de foregående halvår; når dette er tilfældet på trods af, at merimporten ifølge handelsstatistikken viste en lille nedgang, beror det på den forskellige opgørelsesmåde (jfr. note 1 til betalingsbalancetabellen). Skibsfartsindtægternes overskud var mindre på grund af den store import, og renteudgifterne af sterlinggæld til andre lande voksede som følge af den stigende tendens for de korte rentesatser. Nettooverskuddet på »andre poster« var ganske vist lidt større i 2. halvår end i 1. halvår, men væsentligt mindre end i anden halvdel af 1955; dette skyldes særlig stigende udgifter i forbindelse med genåbning af olieproduktionen i Iran og højere royalty-betalinger fra de engelske olieselskaber til de mellemøstlige lande.

Ud over overskuddet på vare- og tjenestebalancen har England haft nettovalutaindtægt i form af gaveydelser – i de senere år særlig militærhjælp – fra U.S.A. i et større omfang, end det selv har ydet gaver til andre lande (særlig inden for det britiske verdensrige). Overskuddet på de løbende poster har derfor i almindelighed været noget større end overskuddet på varer og tjenester taget for sig; men med gaveydelsernes aftagende størrelse er forskellen efterhånden svundet stærkt ind.

Diagrammet lånt fra »Economic Survey 1956«.

Englands betalingsbalance 1952–55.
(Mill. £).

	1952	1953	1954 1. halvår	1954 2. halvår	1955 1. halvår	1955 2. halvår[7]
Autonome poster.						
Handelsbalancens saldo[1]	÷119	÷217	÷ 46	÷146	÷158	÷194
Turistrejser m.v. (netto)	÷ 3	÷ 1	+ 4	÷ 10	+ 4	÷ 16
Transportydelser (netto)	+107	+131	+ 80	+ 70	+ 72	+ 48
Renter og dividender fra udland (netto)	+ 99	+ 73	+ 42	+ 31	+ 45	+ 14
Offentlige udgifter i udland (netto)	÷142	÷113	÷ 54	÷ 72	÷ 62	÷ 95[8]
Andre poster (netto)	+233	+251	+147	+167	+111	+123
Varer og tjenester ialt	+175	+124	+173	+ 40	+ 12	÷120[8]
Private gaveydelser (netto)	÷ 15	÷ 4	÷ 1	÷ 9	÷ 6	÷ 9
Officielle gaveydelser til England[2]	+138	+102	+ 24	+ 26	+ 33	+ 11
Officielle gaveydelser fra England	÷ 47	÷ 45	÷ 22	÷ 26	÷ 24	..[8]
Løbende poster ialt (varer, tjenester og gaver)	+251	+177	+174	+ 31	+ 15	÷118
Private kapitalbevægelser[3]	÷ 87	÷137	÷ 96	÷101	+ 30	+ 21
Langfristede offentlige lån til og fra udland (netto)[4]	+ 9	÷ 22	+ 12	÷ 16	÷ 11	
Autonome poster ialt[5]	+173	+ 18	+ 90	÷ 86	+ 34	÷ 97
Udlignende poster[6].						
Forøgelse (+) el. formindskelse (÷) af Englands EPU-gæld	+ 53	÷ 21	÷ 23	÷ 55	÷ 24	+ 25
£-gæld til IMF (netto)	0	÷ 55	0	÷ 40	0	..[9]
£-gæld til lande uden for sterlingområdet	÷264	+ 18	÷ 2	+ 86	÷ 25	÷ 66[9]
£-gæld til medl. af sterlingomr.	÷112	+252	+118	÷ 3	÷ 12	÷ 62
Formindskelse (+) el. forøgelse (÷) af Englands guld- og dollarbeholdn.	+175	÷240	÷179	+ 92	+ 29	+200
Andre valutatilgodehavender	÷ 26	+ 28	÷ 4	+ 6	÷ 2	..[9]
Udlignende poster ialt	÷173	÷ 18	÷ 90	+ 86	÷ 34	+ 97
Forskydninger i sterlingområdets kortfristede mellemværende med andre lande[6]	÷ 61	÷270	÷208	+ 89	÷ 22	+159

Kilde: Tabellen er i hovedsagen opbygget på samme måde som den i »International Financial Statistics«, Febr. 1956, gengivne oversigt over Englands betalingsbalance, dog således at fordelingen af sterlinggælden på hovedgrupper af kreditorer er indføjet her (på grundlag af oplysninger andetsteds i I.F.S.). Tallene for 1953–55 er imidlertid korrigeret i overensstemmelse med »Economic Survey 1956«, udg. af Her Majesty's Stationary Office, March 1956.

[1] Denne saldo afviger af flere grunde fra den, der kan udledes af handelsstatistikken. Dels er selve de varer, der indgår, ikke helt de samme (således medtager handelsstatistikken ikke diamanter og brugte skibe, der er med her, medens på den anden side handel med kanaløerne samt britiske hvalfangeres landinger ikke indgår i betalingsbalanceopgørelsen). Dels er vurderingsmåden forskellig, idet handelsstatistikken refererer til faktiske afskibninger og landinger, medens der her er tale om en opgørelse over de tilsvarende betalinger, der godt kan finde sted med en vis tidsforskydning, ligesom der for så vidt angår gaver in natura slet ikke sker nogen betaling. Endelig er importens værdi her opgjort uden fragt og forsikring, d.v.s. f.o.b., idet

I kraft af overskuddet på de løbende poster har England gennem næsten hele den betragtede periode kunnet optræde som nettoeksportør af langfristet kapital, navnlig for privat regning, der ligeledes særlig er investeret i Englands oversøiske besiddelser og i dominions.

Indtil midten af 1954 var overskuddet på de løbende poster tilmed så stort, at der – på trods af den langfristede kapitaleksport – foregik en forbedring af Englands samlede valutastilling; dette viser sig i tabellen ved, at de såkaldt »autonome« posters saldo er positiv. (En post på betalingsbalancen betegnes som »autonom«, når de bagved liggende transaktioner er foretaget ud fra selvstændige økonomiske overvejelser, uden at de, der har truffet de pågældende dispositioner, herved har taget hensyn til virkningerne på betalingsbalancen. Im- og eksport af varer og tjenester og private kapitalbevægelser hører i almindelighed til denne kategori, og det samme gælder i hvert fald en del af det offentliges låntagning i og eventuelle långivning til udlandet. I modsætning hertil bruges betegnelsen »udlignende« om de ændringer i centralbankens kortfristede gæld til og tilgodehavender hos udenlandske banker, som bliver resultatet af de »autonome« transaktioner). Den stærke forringelse af handelsbalancen i 2. halvår 1954 i forbindelse med ret stor langfristet kapitaleksport medførte imidlertid en forringelse af den samlede valutastilling i tiden op til årets udgang. Første halvdel af 1955 bragte atter en forbedring af Englands internationale likviditet taget under et; men som det vil bemærkes, skyldtes dette for en væsentlig del, at der i denne periode foregik en nettoimport af privat kapital på 30 mill. £. Antagelig drejer det sig om tilbagetrækning af kortfristede private kreditter til lande i det »ydre« Sterlingområde som følge af stigende rentesatser på Londons pengemarked, hvortil muligvis kommer, at engelske importører i højere grad har udnyttet kreditfrister i udlandet, fordi det blev dyrere at låne i England til finansiering af importen. Den pågældende kapitaltilstrømning er derfor af ret ustabil natur.

---

eventuelle udgifter til fragt på udenlandske skibe optræder som fradrag på kontoen for transportydelser. [2] Militær hjælp, hovedsagelig fra U.S.A. [3] Denne post er beregnet som en rest, således at alle fejl og udeladelser i andre dele af tabellen udlignes her. (÷ betegner nettokapitaleksport). [4] Incl. afdrag. [5] Incl. fejl og udeladelser (jvf. note 3). [6] ÷ betegner forbedring af valutastillingen. [7] Foreløbige tal. [8] Officielle gaveydelser fra England er for 2. halvår 1956 medregnet under offentlige udgifter i udlandet. [9] Ændringer i »andre valutatilgodehavender« er for 2. halvår 1956 medregnet under ændringer i sterlinggæld til lande uden for Sterlingområdet.

ENGLAND OG DET »YDRE« STERLINGOMRÅDE

Et er imidlertid Englands valutastilling, noget andet valutastillingen for det samlede Sterlingområde, der omfatter det meste af det britiske verdensrige (med Canada som den eneste væsentlige undtagelse) og en række selvstændige stater, der oftest tidligere har været knyttet til England som koloni, mandatområde el. lign. (f.eks. Irland, Burma, Iraq, Jordan, Libyen m.fl.). Som det vil ses af tabellen er Englands valutastilling sammensat af 6 forskellige hovedgrupper af gæld og tilgodehavender, hvoraf de vigtigste – og stærkest varierende – er guld- og dollarbeholdningen, EPU-mellemværendet samt gæld i sterling, dels til lande uden for Sterlingområdet, dels til medlemmer af dette.

Når en person, et firma eller en offentlig myndighed i et »ydre« Sterlingland skal præstere en betaling til et land uden for Sterlingområdet, det være sig et dollarland, et land inden for den europæiske betalingsunion eller et tredieland, sker dette i almindelighed via London. Transaktionen indebærer, at vedkommende får stillet dollars, EPU-valuta eller de såkaldte »transferable« sterling til rådighed fra den centrale pulje i London til gennemførelse af betalingen, og til gengæld nedbringer han de tilgodehavender i sterling, som han evt. har stående i London, eller han pådrager sig en gæld til en engelsk bank på et tilsvarende beløb. Følgen bliver, at *Sterlingområdets* beholdninger af dollar går ned, eller at EPU-gælden øges, eller evt. at sterlinggælden til det pågældende tredieland vokser. Men *Englands* samlede valutastilling er uberørt; svarende til den øgede EPU- eller sterlinggæld til tredieland, henholdsvis den mindskede dollarbeholdning, har England nedbragt sin gæld til det »ydre« Sterlingområde i nøjagtigt samme omfang. Det samme med modsat fortegn sker naturligvis, når et »ydre« Sterlingland modtager betalinger fra lande uden for Sterlingområdet.

Når talen derimod er om betalinger mellem et medlem af det »ydre« Sterlingområde og England selv, påvirkes *kun Englands* (og – i modsat retning – vedkommende »ydre« Sterlinglands), men *ikke Sterlingområdets* valutastilling. Og hvis det endelig drejer sig om betalinger mellem to »ydre« Sterlinglande, påvirkes *hverken* Englands eller Sterlingområdets, men kun de to berørte landes internationale likviditet.

Hvis man udskiller Englands mellemværender med det »ydre« Sterlingområde af landets samlede valutastilling, når man frem til Sterlingområdets valutastilling. Forskydningerne heri fremgår af sidste linie i tabellen på s. 235. Bevægelserne her er tydeligvis ganske anderledes end bevægelserne i Englands stilling.

Udenrigshandelen i de vigtigste oversøiske sterlinglande 1952–55.

	1952	1953	1954 1. halvår	1954 2. halvår	1955 1. halvår	1955 2. halvår
Australien.						
Eksportmængder[1]	100	106	95	93	113	111
Eksportpriser[1]	100	106	100	95	92	85
Eksportværdi[2] (mill. £)	603	706	609	574	643	609
Importmængder[1]	100	(77)	(95)	(102)	(116)	..
Importpriser[1]	100	95	95	96	97	..
Importværdi[2] (mill. £)	707	525	641	694	797	731
Eksport ÷ import[2] (mill. £)	÷104	+181	÷32	÷120	÷154	÷122
New Zealand.						
Eksportmængder[1]	100	90	109	71	102	85[3]
Eksportpriser[1]	100	111	115	113	114	121[3]
Eksportværdi[2] (mill. £)	240	235	294	194	282	226[3]
Importmængder[1]	100	76	87	112	111	114[3]
Importpriser[1]	100	94	94	94	94	93[3]
Importværdi[2] (mill. £)	276	192	217	274	279	279[3]
Eksport ÷ import[2] (mill. £)	÷36	+43	+77	÷80	+3	÷53[3]
Indien.						
Eksportmængder[1]	100	100	95	112	108	126[3]
Eksportpriser[1]	100	84	87	89	90	84[3]
Eksportværdi[2] (mill. £)	462	399	368	476	427	464
Importmængder[1]	100	77	75	89	90	83[3]
Importpriser[1]	100	88	86	86	89	89[3]
Importværdi[2] (mill. £)	605	428	422	482	484	484
Eksport ÷ import[2] (mill. £)	÷143	÷29	÷54	÷6	÷57	÷20
Pakistan						
Eksportmængder[1]	100	115	94	67	94	87
Eksportpriser[1]	100	70	76	74	80	87
Eksportværdi[2] (mill. £)	190	157	139	116	146	140
Importmængder[1]	100	(58)	(49)	(65)	(59)[3]	..
Importpriser[1]	100	98	100	94	98[3]	..
Importværdi[2] (mill. £)	218	125	107	132	106	101
Eksport ÷ import[2] (mill. £)	÷28	+32	+32	÷16	+40	+39
Ceylon.						
Eksportmængder[1]	100	103	104	110	102	124[4]
Eksportpriser[1]	100	102	107	122	128	112[4]
Eksportværdi[2] (mill. £)	113	118	127	145	142	148
Importmængder[1]	100	104	99	104	102	97[4]
Importpriser[1]	100	91	91	88	84	82[4]
Importværdi[2] (mill. £)	128	121	105	104	112	110
Eksport ÷ import[2] (mill. £)	÷15	÷3	+22	+41	+30	+38

	1952	1953	1954 1. halvår	1954 2. halvår	1955 1. halvår	1955 2. halvår
Malaya.						
Eksportmængder[1]	100	(95)	(106)		(104)[3]	..
Eksportpriser[1]	100	81	75		92[3]	..
Eksportværdi[2] (mill. £)	457	353	339	387	436	534
Importmængder[1]	100	(90)	(96)		(110)[3]	..
Importpriser[1]	100	93	84		86[3]	..
Importværdi[2] (mill. £)	452	378	350	383	424	468
Eksport ÷ import[2] (mill. £)	+5	÷25	÷11	+4	+12	+66
Sydafrika.[6]						
Eksportmængder[1]	100	109	..	..	..	..
Eksportpriser[1]	100	98	..	..	..	..
Eksportværdi[2] (mill. £)	314	329	357	368	366	387[4]
Importmængder[1]	100	108	..	..	..	..
Importpriser[1]	100	94	..	..	..	..
Importværdi[2] (mill. £)	483	495	526	499	541	523[4]
Eksport ÷ import[2] (mill. £)	÷169	÷166	÷169	÷131	÷175	÷136[4]
Guldprod.værdi[2] (mill. £)	152	153	154	174	176	194[3]
Iraq.						
Eksportmængder[1 7]	100	150	152	169	169	172[5]
Eksportværdi[2] (mill. £)	100	140	165	185	186	184[5]
Importværdi[2] (mill. £)	62	68	66	79	88	93[5]
Eksport ÷ import[2] (mill. £)	+38	+72	+99	+106	+98	+91[5]
Samtlige selvstændige lande.						
Eksportværdi[2] (mill. £)	2627	2743	2712	2780	2922	2816[3]
Importværdi[2] (mill. £)	3013	2506	2614	2854	2978	2848[3]
Eksport ÷ import[2] (mill. £)	÷386	+237	+98	÷74	÷56	÷32[3]
Engelske kolonier o. l.						
Eksportværdi[2] (mill. £)	1291	1154	1244	1182	1328	1376[3]
Importværdi[2] (mill. £)	1362	1286	1232	1318	1422	1516[3]
Eksport ÷ import[2] (mill. £)	÷71	÷132	+12	÷136	÷94	÷140[3]

Kilde: »International Financial Statistics«. April 1956.

[1] Index (1952 = 100). [2] Omregnet til årsrate. [3] 3 mdr. [4] 5 mdr. [5] 2 mdr. [6] Med territoriet Sydvestafrika. [7] Kun råolie.

Mængdeindeks i parentes er beregnet til denne tabel ud fra de øvrige oplysninger. Importen er overalt regnet cif, også hvor de nationale kilder angiver fob-tal.

UDVIKLINGEN 1952–54

I 1952 havde det »ydre« Sterlingområde taget som helhed et ret betydeligt underskud på sine autonome mellemværender med den øvrige verden, inclusive England. Dette var en følge af, at deres eksportindtægter efter det voldsomme opsving under Koreahaussen nu pány var stærkt

faldende, medens importen i kraft af det foregående års store indtægter havde fået lov til at stige til et meget højt niveau. Følgen heraf blev, at Englands betydelige overskud på de autonome poster kun gav sig udslag i en ret beskeden forbedring af det samlede Sterlingområdes valutastilling over for den øvrige verden. Dels gik en væsentlig part af de engelske eksportvarer til de »ydre« Sterlinglande, dels måtte den centrale pulje i London finansiere disse landes øgede import fra den øvrige verden. Resultatet var, at dollarreserven gik ned, og EPU-gælden forøges, idet forbedringen af valutastillingen for området som helhed kun gav sig udslag i en – ganske vist betydelig – reduktion af £-gæld til tredielande.

Det »ydre« Sterlingområdes samlede betalingsbalance.

	1953	1954 1. halvår	1954 2. halvår	1955 1. halvår	1955 2. halvår[3]
Over for ikke-sterlinglande[1]	+290	+135	+ 29	+108	+29
Over for England: Løbende poster	÷156	÷106	÷166	÷119	÷96
Kapitalposter[2]	+118	+ 89	+134	÷ 1	+ 5
Ændring i £-tilgodehavender	+252	+118	÷ 3	÷ 12	÷62

Kilde: »Economic Survey 1956«. March 1956.

[1] Et engelsk skøn, der også omfatter eventuelle kapitaltransaktioner med omverdenen uden om England. [2] Såvel offentlige som private kapitaltransaktioner. Endvidere er fejl og udeladelser inkluderet her. [3] Foreløbige tal.

I det følgende 1½ år kunne det »ydre« sterlingområde imidlertid bidrage betydeligt til en forbedring af det samlede områdes internationale likviditet, idet importen nu blev bragt under kontrol og skåret stærkt ned, jfr. den stærke nedgang i indekstallene for importmængder i Australien, New Zealand, Indien og Pakistan, der fremgår af tabellen s. 238-39. Til trods for Englands svindende overskud på de autonome poster, kunne der derfor ske en styrkelse af dollarbeholdningerne og en reduktion af gælden til den europæiske betalingsunion.

MODGÅENDE TENDENSER FRA 1954

Denne udvikling varede dog ikke ved. Siden midten af 1954 har det »ydre« Sterlingområde påny haft underskud på sin samlede handelsbalance af en størrelsesorden på 150–200 mill. £ om året. En nøjere granskning af tabellen s. 238-39 viser imidlertid, at det af de større sterlinglande først og fremmest er Australien og i noget mindre grad New Zealand, der har »ansvaret« herfor; de asiatiske lande har fortsat haft en betydelig bedre handelsbalance end i 1952, medens Sydafrikas balance stort set er uændret.

For *Australiens* vedkommende er forklaringen en dobbelt; dels er landets eksportpriser faldet stærkere end importpriserne, dels er de importerede mængder pany gået betydeligt i vejret og ligger nu tilsyneladende endog højere end i 1952. Det første af disse forhold forklares atter ved, at priserne på landets to vigtigste eksportvarer, uld og hvede, som i 1952 og 1953 svarede for henholdsvis 50 og 10% af den samlede eksportværdi, er gået stærkt ned i pris, uld med omkring 33%, hvede med cirka 25% (regnet fra 1. kvartal 1953, da et toppunkt nåedes, til dec. 1955). De stigende importmængder hænger sammen med en stærk indre konjunkturopgang, der navnlig er blevet båret frem af en omfattende investeringsvirksomhed; private investeringsudgifter, der fra 1951–52 til 1952–53 faldt med mere end 50%, er pany gået betydeligt i vejret og nåede i 1954–55 næsten rekordniveauet fra 3 år tidligere (hvorved dog må tages i betragtning, at priserne på hjemmemarkedsvarer er steget med en halv snes procent). Også udgiften til privat forbrug er blevet udvidet væsentligt, nærmere betegnet med cirka 20% i løbet af perioden fra 1952–53 til 1954–55, hvilket indebærer en reel forøgelse på henved 15%. Derimod er det offentliges udgifter gået lidt tilbage målt i faste priser.

I *New Zealands* tilfælde er billedet noget anderledes. Her er de importerede mængder ligesom i Australien gået betydeligt i vejret siden midten af 1954, og baggrunden er også her en stærk indenlandsk økonomisk aktivitet. Private investeringsudgifter, der var faldende både i 1952 og 1953, gik i 1954–55 op til et nyt maksimum, næsten dobbelt så højt som året før, og samtidig steg det private forbrug med 15–16%. Trods højere priser repræsenterer disse stigninger dog i det væsentlige en reel fremgang. Til trods for denne interne ekspansion har forringelsen af New Zealands handelsbalance været forholdsvis mindre omfattende end for Australiens vedkommende. Dette beror på, at New Zealand modsat Australien har oplevet en stigning i sine gennemsnitlige eksportpriser og en endnu stærkere forbedring af sit bytteforhold. Ganske vist er uld også for New Zealand den dominerende eksportvare; men den svarer dog kun for cirka 35% af eksportværdien, hvortil kommer, at prisfaldet for de new-zealandske uldkvaliteter i hvert fald frem til midten af 1955 var langt mere beskedent end for de australske. Ydermere har New Zealand nydt godt af, at dets to næstvigtigste eksportprodukter, smør (22% af eksportværdien i 1953) og fåre- og lammekød (20%) har opnået væsentlig højere priser på verdensmarkedet – det vil i denne forbindelse nærmest sige England – i de sidste år; smørprisen ved udgangen af 1955 lå således 30% højere end gennemsnittet for 1953, og noget lignende gjaldt midt på efteråret for fåre- og lammekød, der dog havde været svagt faldende siden årets første måneder.

I modsætning til de to omtalte dominions har både *Indien* og *Pakistan*

stadig holdt de importerede mængder på et lavere niveau end i 1952, og da importpriserne stort set har været uforandrede siden 1953, var værdien af begge disse landes import i 1955 fortsat adskilligt mindre end tre år tidligere.

Pakistan, hvis vigtigste eksportvarer er bomuld og jute (henholdsvis 30–50% og 35–45% af totalværdien, alt efter prisforholdet mellem dem), har efter det stærke fald i eksportpriserne fra 1951 til 1953 pånyt oplevet en betydelig forbedring, idet begge de nævnte produkter siden er gået væsentligt i vejret, og landet har derfor kunnet opretholde et overskud på handelsbalancen af nogenlunde samme omfang som i 1953.

Indien er importør af jute fra Pakistan og eksporterer i stor stil det heraf fremstillede sækkelærred, der svarer for ca. 1/5 af landets samlede eksport. En noget lignende andel falder på the; men herudover er Indiens eksport noget mere differentieret end dets naboers, og dets eksportpriser taget i gennemsnit er derfor i almindelighed udsat for noget mindre fluktuationer. Sækkelærredspriserne har overvejende været faldende også siden 1953, medens theprisen steg stærkt op til omkring årsskiftet 1954–55 for derefter atter at dale betydeligt, således at den ved udgangen af 1955 ikke lå meget over gennemsnittet for 1953. Til gengæld har de eksporterede mængder navnlig af sækkelærred kunnet udvides, og Indiens handelsbalance har derfor fortsat været bedre end i 1952.

Ceylons vigtigste eksportvare er the, der indbringer 50–60% af eksportprovenuet. Herefter følger rågummi med 15–20% og kokusnødprodukter med 12–16%. Gummipriserne er bl.a. som følge af den store bilproduktion i U.S.A. i 1955 steget meget stærkt siden sommeren 1954; rundt regnet er de fordoblet. Derimod har kopra og kokosnøddeolie været jævnt faldende i pris. Disse bevægelser i forbindelse med theprisernes har bevirket, at Ceylons eksportprisindeks steg betydeligt indtil 1. kvartal 1955, hvorefter det atter er gået ned; det lå imidlertid ved slutningen af 1955 fortsat en del højere end i 1953. For alle tre hovedprodukter var de eksporterede mængder i den sidste del af 1955 imidlertid højere end i de to foregående år, og eksportværdien i andet halvår lå derfor stadig på et højt niveau. Da importmængderne har holdt sig ret konstante, medens importpriserne her som andre steder er gået ned, har Ceylon gennem hele 1955 kunnet opretholde et handelsbalanceoverskud af samme størrelse som året før mod merimport både i 1952 og 1953.

Også for *Malaya* er gummi et hovedeksportprodukt (48% af eksportværdien i 1952), og kokosnøddeolie spiller ligeledes en stor rolle (31%). Hertil kommer tin (13%). Priserne for dette metal har været svagt stigende siden 1953, og værdien af landets samlede eksport er steget ret stærkt. Da ydermere importen efter en nedgang i 1953–54 kun er gået

langsomt i vejret, har Malaya siden midten af 1954 oparbejdet et voksende overskud på handelsbalancen.

Endelig kan det nævnes, at lande som *Iraq* og *Kuwait* takket være en stadig ekspansion af olieproduktionen i stigende grad har kunnet bidrage til forbedringen af sterlingområdets valutastilling.

SAMLEDE VIRKNINGER AF UDVIKLINGEN 1954–55

Den gunstigere udvikling i handelsbalancerne for de asiatiske medlemmer af Sterlingområdet har imidlertid ikke været i stand til at opveje forværringen, for så vidt angår de to australske dominions, der som nævnt beror dels på disses interne ekspansion, dels på faldet i uldpriserne. I denne forbindelse kan det noteres, at uld normalt er den førende sterlingråvare; i 1953 – det sidste år for hvilket en fuldstændig opgørelse foreligger – svarede den for 13% af hele det »ydre« Sterlingområdes eksportværdi, råolie for 12%, gummi og the for hver 4%, jute og sækkelærred tilsammen for 3%, bomuld og kobber ligeledes for 3% hver, kakao og smør for 2% hver, og tin, hvede samt fåre- og lammekød for 1% hver. Den stigende olieproduktion og faldet i uldpriserne har formentlig nu bragt råolien i spidsen, men der er stadig et betydeligt spring fra ulden til de næste varer på listen. Når netop uldpriserne har været svage i de sidste par år, skyldes det formentlig, at tekstilindustrien – og da navnlig fremstillingen af uldgarn og uldne stoffer – ikke i synderlig grad har deltaget i den almindelige opgangskonjunktur i verden i de sidste år, idet denne væsentligst har været præget af stigende investeringer.

Det er den foran skitserede udvikling af det »ydre« Sterlingområdes handelsbalance, der i hovedsagen forklarer bevægelserne i dette områdes tilgodehavender i England, selv om ændringer i andre poster på betalingsbalancen naturligvis i nogen grad kan tilsløre billedet. I store træk er der dog god overensstemmelse; i perioden 1953 og 1. halvdel af 1954 havde de pågældende lande som helhed mereksport, og samtidig øgedes deres sterlingtilgodehavender i London. I 1952 og i tiden efter midten af 1954 har de haft underskud på handelsbalancen, og i samme tidsrum har England kunnet nedbringe sin gæld til dem.

Hvis forringelsen af det »ydre« Sterlingområdes balance var blevet modsvaret af en lige så stor forbedring på Englands balance, ville udviklingen i det samlede Sterlingområdes valutastilling ikke være blevet påvirket heraf. Det er i denne sammenhæng ligegyldigt, hvorledes en sådan forbedring var blevet tilvejebragt; hvis England havde kunnet forøge sin eksport til det øvrige Sterlingområde i samme omfang, som dette satte sin import i vejret, var mellemværender med udenforstående lande slet ikke blevet berørt; dersom England havde udvidet sin eksport til

lande udenfor Sterlingområdet, lige så meget som dettes øvrige medlemmer øgede importen fra sådanne lande, ville bruttoindtægter og -udgifter i fremmed valuta være vokset lige meget og valutabalancen derfor være urørt. Nu har England faktisk i det sidste par år ikke været i stand til at præstere en sådan forøgelse af sit overskud på vare- og tjenestebalancen. Tværtimod har landet som foran beskrevet på grund af sin egen indre højkonjunktur haft et faldende overskud og i 2. halvår 1955 endog et betydeligt deficit på betalingsbalancens autonome poster. Udviklingen af betalingsbalancen i Sterlingområdets hoveddele er derfor i disse år – i modsætning til, hvad der f.eks. var tilfældet under en del af Koreakonjunkturen – gået i samme retning, og da tilmed Englands importforøgelse fortrinsvis er sket i forhold til dollarområdet, har man her forklaringen på den betydelige forringelse af dollarbeholdningerne, som er foregået indtil udgangen af 1955.

P.W.

(Oversigten afsluttet 6. 4. 1956. Nyere statistiske oplysninger dog tilføjet pr. 2. 5. 1956).